

Dagens skogsdrift betrar beitekvaliteten

Forfatter

Yngve Rekdal, Norsk institutt for skog og landskap

Sammendrag

Utmarksbeitet i allmenningane på Hedmarken er av det heller fattige slaget. Smylerike hogstflater i blåbærgranskog er hovudtilbodet for sauene i området. For storfe er grasmyrer og sumpskog viktige beite. Smylebeite, eller anna fattig utmark, er beitetilbodet til mykje dyr på utmarksbeite i Noreg. Beiting i fattige omgjevnader byr på større utfordringar enn der beita er rike. Som grunnlag for pågåande beiteplanlegging har Norsk institutt for skog og landskap utført ei beitegransking i Furnes, Vang og Løten allmenningar, i alt 602 km². Den utførte granskinga viser at flatehogsten i dagens skogbruk har gjort tilgangen på beite betre enn tidlegare tidars plukkhogst der skogbotnen for det meste var skuggedekt.

Publisert

2010

Referanse

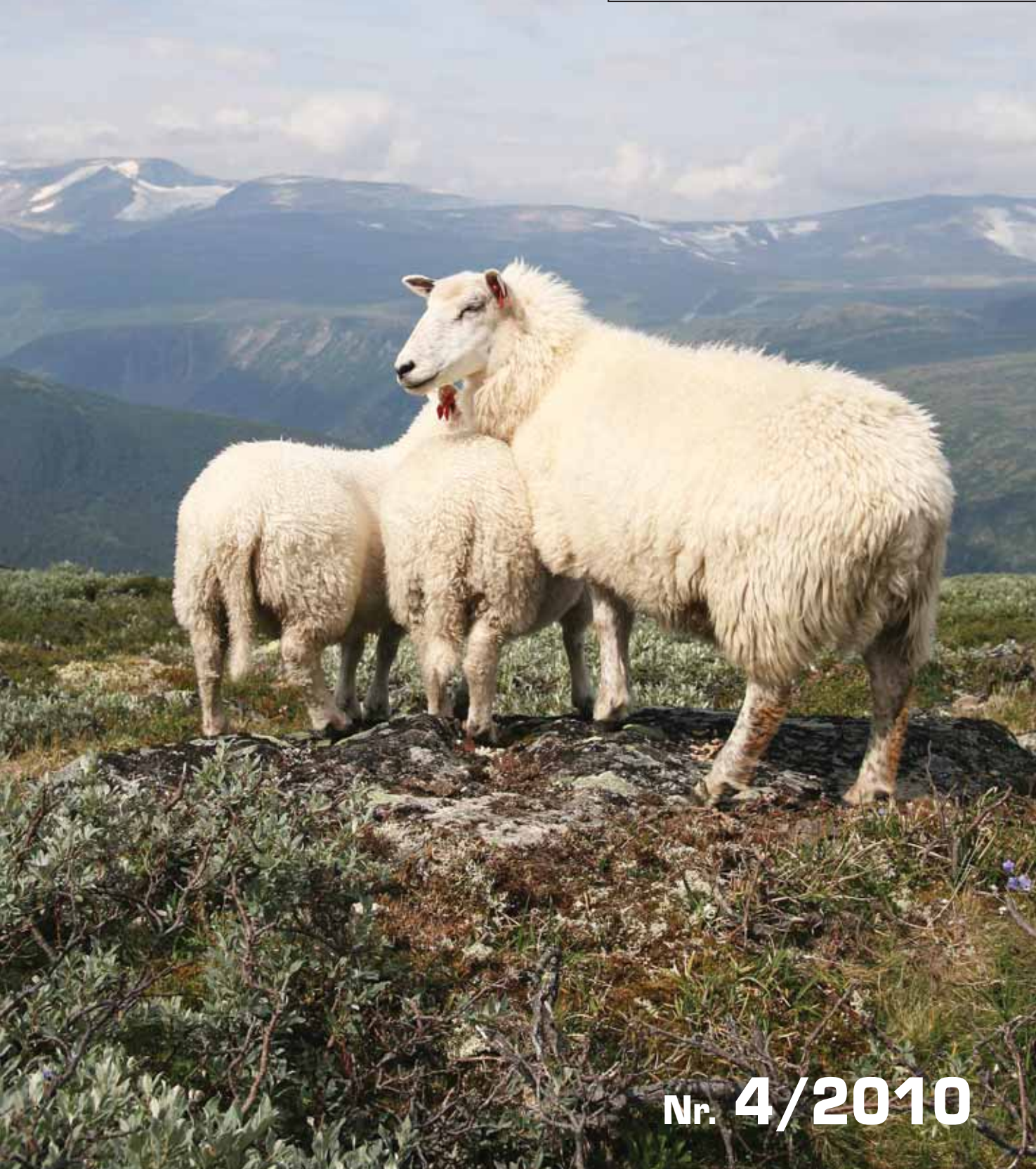
Sau og Geit nr. 4/2010

Utskriftsdato

08.05.2024 www.fag.nsg.no

Sau og Geit

Medlemsblad for Norsk Sau og Geit

Nr. 4/2010

Innhold

«Det er i motbakkar det går oppover»

I sommar kunne vi lesa om kommunelegen i Sveio i Sunnhordland som ga ein sauebonde pålegg om å fjerne bjøllene på nokre sauer som beita inntil eit bustadfelt. Saka fekk brei omtale i media og var til og med framme i etermedia - rett nok i agurktida.

Bakgrunnen for vedtaket til kommunelegen var at naboar til sauebeitet bad legen ta affære og stogge det dei meinte var uholdbar støy frå sauebjøllene. Dette førte til at sauebonden fekk brev i posten med melding om å fjerne bjøllene - umiddelbart. Om dette ikkje vart gjort truga kommunelegen med at bonden vil bli straffa med tre månader bak lås og slå, eller bot. Vedtaket som var fatta skulle visst nok vere heimla i kommunehelsetenestelova, men det var ikkje referert til nokon bestemt paragraf. I brevet var det heller ikkje vist til ankemoglegheiter. Dermed måtte ein tru at det var endeleg. Med andre ord eit vedtak som truleg hadde fleire saksbehandlingsfeil. Forbodet var generelt og gjaldt all bruk av bjøller på dette bruket. Det må vi seie er å gå ganske langt.

Vi har tidlegare ikkje høyrte om noko liknande saker, og stiller spørsmål om kommunelegen i dette tilfellet kanskje har vore «litt» overivrig i tenesta si og kanskje gått litt lenger enn han har fullmakt til. At folk av og til kan bli irritert over nokre sauebjøller kan vi kanskje, med litt godvilje, forstå. Men det er eit stykke derifrå til at ein kommunelege kan truga med fengsel om ikkje bjøllene vert fjerna. Vi kan berre undre oss over

korleis distrikts-Noreg vil sjå ut i framtida, om ein ikkje ein gong skal tåle lyden av nokre sauebjøller.

Same problemstilling - «uholdbar» støy frå landbruket - var også framme lenger nord på Vestlandet i sommar. Der var det naboar som klaga på traktordur seine sommarkveldar. På grunn av ustadig ver måtte ein travel bonde ta i bruk seine kveldstimar for å få berga avlinga. Men støy frå landbruksmaskiner høyrer visst nok ikkje heime på landsbygda lenger, i følgje klagarane.

Heldigvis har både media og ikkje minst tillitsvalde i landbruket teke fatt i desse sakene. Vi får tru at eksempla om «uholdbar» støy frå landbruket er eit utslag av manglande forståing hos nokre få personar, og at det ikkje er ein generell tendens for samfunnsutviklinga. Om det skulle vere det siste er det all grunn til å rope eit høgt varsku! Skulle desse sakene bli prøvd for retten trur vi likevel at bøndene står svært sterkt og vil koma sigrande ut av det.

Eksempla som vi her har trekt fram, det å kjempa mot storsamfunnet, kjem på toppen av andre saker som pressar ei næring som frå før strevar i motbakkar. Vi tenkjer då for eksempel på småfeholdet sine problem knytt til bruk av utmarksbeite. Knappt noko år i nyare tid har det blitt sendt så mange søknader om fellingsløyve på rovdyr som dette året. Noko som ikkje skuldast at beitebrukarane er blitt meir blodtørstige, men at rovdyrproblema har auka. Rovdyr oppsøker stadig nye beite-

område, også der Stortinget har vedteke at beitedyra skal ha førsteprioritet. Men fylkesmennene er ikkje nett slepphente med fellingsløyva.

Frustrasjonen blant småfebøndene breier seg i takt med rovdyra. Det er tydelig at forvaltningsmyndigheitene ikkje klarer, eller kanskje ikkje ønskjer, å følgje opp Regjeringa sitt mål om eit meir effektivt uttak av rowilt som drep beitedyr.

Vi veit at mange enkeltmedlemmer og tillitsvalde i NSG brukar svært mykje tid på å halde oppsyn med dyra sine og, så langt råd er, forsøker å verja dei mot rovdyrtennene. Det blir derfor ein ekstra belastning at dei i tillegg må kjempe imot både miljøavdelinga hos fylkesmannen som ikkje vil gje fellingsløyve, Mattilsynet som trugar med beitenekt og no også mot dei som ikkje toler «støy» frå sauebjøller eller traktordur.

Mange dyktige enkeltpersonar og tillitsvalde tar likevel utfordringane i landbruket og ofrar mykje tid for næringa si. Dei arrangerer nyttige fagmøte for å motivere medlemmer og yrkesbrøyr til det meningsfylte arbeidet som det er å produsere mat.

Så hugs alle kvardagsslitarrar; det er i motbakkar at det går oppover - eller sagt på ein annan måte: - motgang styrkjer samhaldet og gjer oss sterkare!

Arne Flakkeby

Lars Erik Wallin
 Generalsekretær
 T: 481 50 190
 lars.erik.wallin@nsg.no

Arne Flatebø
 Redaktør/ seniorrådgiver
 T: 995 99 226
 arne.flatebo@nsg.no

Kari Anne Kaxrud Wilberg
 Beite- og utmarksrådgiver
 T: 990 14 262
 kaw@nsg.no

Signe Dahl
 Organisasjonsrådgiver – 50%
 Permisjon
 T: 977 52 938
 signe.dahl@nsg.no

Thor Blichfeldt
 Avlssjef
 T: 901 99 560
 thor.blichfeldt@nsg.no

Mona Skjønhaug
 Kontorfullmektig/sentralbord
 T: 950 96 060
 mona.skjønhaug@nsg.no

Ingrid Rimeslåtten Østensen
 Rådgiver geit
 T: 977 23 438
 iro@nsg.no

Ewa Wallin
 Fagsjef - NSG Semin AS
 T: 481 00 424
 ewa.wallin@nsg.no

Even Olsen
 Organisasjonssekretær
 T: 971 01 430
 even.olsen@nsg.no

Inger Anne Boman
 Avlsforsker
 T: 991 65 976
 ingeranne.boman@nsg.no

Bjørn Erik Frislie
 Driftsleder - Staur og Hjermstad
 T: 62 57 39 16 - M: 917 37 641
 E-post: bef@nsg.no

Anne-Cath. Grimstad
 Kommunikasjonsrådgiver
 T: 915 36 622
 ag@nsg.no

Inger-Johanne Holme
 Avlsforsker - UMB
 80% stilling
 T: 976 57 253
 inger-johanne.holme@nsg.no

Ellen Frislie
 Laboratorieleider - Staur og Hjermstad
 T: 62 57 39 10
 E-post: staur@nsg.no

**Nr. 4/2010,
 63. årgang
 Kjem ut med
 6 nummer per år
 ISSN 0036-5009**

**Manusfrist nr. 5/2010:
 16.09.10
 Materiellfrist
 annonser: 21.09.10**

(Foto: Grethe Ringdal)

Redaktør: Arne Flatebø
 Tlf: 995 99 226
 E-post: arne.flatebo@nsg.no

Annonser: Arild Mathisen
 Tlf: 995 29 399
 Materiell sendes:
 aril-ma@online.no

Grafisk produksjon:
 Hennem Tekst og Bilde
 Tlf: 993 97 943

Utgjevar: Norsk Sau og Geit
 Postboks 104, 1431 Ås
 Kontor: Moerveien 2, Ås
 Tlf: 950 96 060
 Faks: 64 94 17 04
 E-post: nsg@nsg.no
 Heimeside: www.nsg.no
 Bankgiro: 9365 05 49420

Leiv Sigbjørn Eikje
 Avlsforsker
 T: 916 88 174
 sigbjorn.eikje@nsg.no

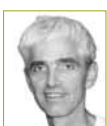
Stig-Runar Størdal
 Regionkons. saueavl i region Midt/
 gjeterhundansvarlig, 50% stilling
 T: 952 56 896
 stig-runar.stordal@nsg.no

Frank Simensen
 Regionkonsulent saueavl i region
 Nord, 25% stilling
 T: 977 50 288
 frank.simensen@nsg.no

Anne Grete Stabekk
 Regionrådgiver Øst: 35% stilling
 Rådgiver sau: 15% stilling
 T: 902 01 429
 ags@nsg.no

Kjell Steinar Løland
 Regionkonsulent saueavl Vest
 Kontorsted – Forsand
 T: 975 25 389
 ksl@nsg.no

Stein Haugland
 Fjøsmeester - Særheim
 50% stilling
 T: 51 78 97 55 - M: 951 38 553
 E-post: sh@nsg.no

Styret i NSG:

Leiar:
 Ove Ommundsen, 4130 Hjelmeland
 Mobil: 450 34 192
 ommunds@online.no

Nestleiar:
 Magnhild Nymo, 9372 Gibostad
 Mobil: 915 76 840

Erling Offerdal, 6885 Årdalstangen

Kristin Bakke Lajord, 2975 Vang i Valdres

Olav Edvin Heggvold, 7288 Soknedal

Ove Holmås, 5956 Vågseidet

Tone Edland, 3895 Edland

Ordfører:
 Aslak Snarteland, 3870 Fyresdal

Nøkkelen til stabil og god mjølke kvalitet!

- Generasjonsintervallet i geitavlen er så kort at målretta avlsarbeid gir store moglegheiter for rask endring. Set ein seg som mål å få kontroll på problem med høgt innhald av frie feittsyrer (FFS) i mjølka i løpet av to år, så greier ein det, seier Rune Myklebust og Einar Arne Stennes.

Oldedalen har bratte fjell og lier som det stort sett berre er geitene som kan utnytte.

Ein ny generasjon geiter har det godt på beite.

Begge geitebøndene har opplevd å ha for høgt nivå av frie fetttsyrer i geitmjølka i periodar og har arbeidd systematisk for å betre kvaliteten på mjølka, både gjennom føring og systematisk avlsarbeid.

Ved endring av kaseingenstatusen hos ein større del av geitene i flokken, har dei no oppnådd det resultatet dei ynskjer m.o.t. frie fetttsyrer i mjølka.

Ny kunnskap sette i gang arbeidet

Rune og Åse Myklebust er geitehaldarar i Oldedalen i Nordfjord. Dei har ei mjølkekvote på 60.000 liter som dei produserer på vel 80 årsgeiter. Ytinga pr. årsgeit ligg på 720 kg, men laktasjonen er kort. I august er kvota full og geitene får ein lang tørrperiode fram til januar. Tørrstoffinnhaldet, som årsgjennomsnittet dei siste 2 åra, ligg på 11,0%.

Rune fortel at dei sanerte besetninga i 2002. To, tre bukkar vart då «stamfedre» til flokken.

-Med omsyn til FFS har nok desse vore negative. Vi har hatt periodar frå mars til juni der det har vore til dels for høge verdiar på FFS. I enkelte månader har det vore vanskeleg å greie kravet til elitemjolk, seier Rune.

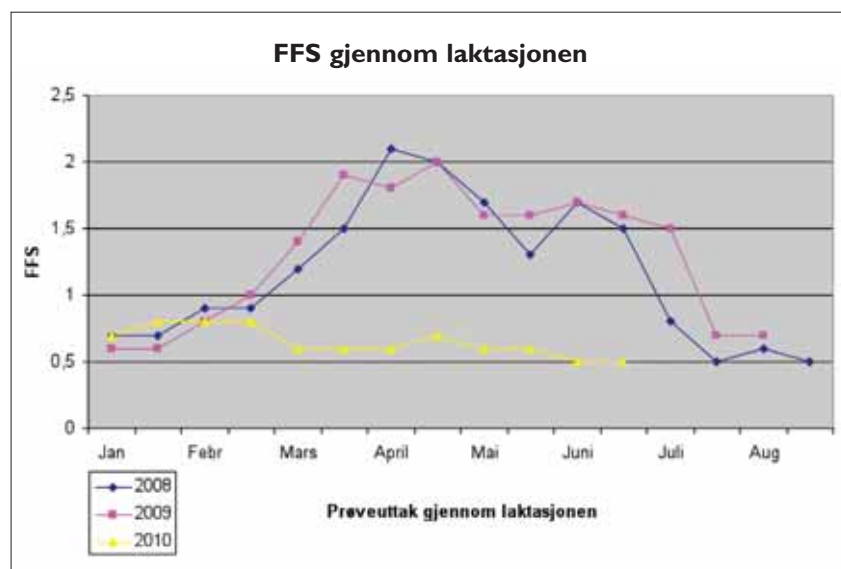
Gjennom informasjon i Sau og Geit og deltaking på fagmøte hausten 2007,

vart Åse og Rune opptekne av kaseingenproblematikken og kva det har å seie for mjølkekvaliteten.

- Med ny kunnskap starta dei i januar 2008 jobben med å få kontroll over problema med FFS. Dei sette på 8 bukkekje som vart gentesta. 6 av desse var «null-null» (genstatus 0), medan dei to andre hadde «ikkje null-ikkje null» (genstatus 5). Om hausten vart berre dei to med genstatus 5 brukt saman med seminbukkar med same status.

- I januar 2009 hadde vi eit større påsett enn vanleg. Vi sette på om lag 40 geitkje, og 35-36 av desse kom i produksjon. Alle desse hadde då fedrar med genstatus 5, og har sjølve genstatus på minst 2. Ut på hausten same året slakta vi ut tilsvarande tal geiter og då la vi vekt på å få ut dei med høgaste FFS-verdiar, fortel Rune og Åse Myklebust.

Etter vel to år ser vi resultatet:

Figur 1: Frie fetttsyrer i tankmjolk 2008-2010.

I 2008 og 2009 hadde dei i månadane mars t.o.m. juni eit snitt på 1,6. Høgaste enkeltmåling begge åra var 2,0. I år er gjennomsnittet på 0,6, med høgste enkeltmåling på 0,8. Dei meiner dette resultatet skuldast endring i genstatus. Gjennomsnittet på ettåringane ved den første kontrollen låg på 0,3 og har halde seg stabilt utover laktasjonen.

- Vi har no så mange geiter med lågt syretal at samle mjølka er svært stabil. Framover vil vi sjølv sagt passe på genstatus på bukkane vi brukar, men heretter vil vi også konsentrere oss meir om tørrstoff og jureigen-skapar som også er svært viktig, seier dei.

Inseminerer mange åringar

Rune inseminerer 20-25 geiter kvart år. 90% av geitene som blir inseminert er åringar. Bakgrunnen for dette er klar:

- Ein får raskare framgang for viktige eigenskapar ved å inseminere og setje på etter dei yngste dyra. Så lenge ein har avlsframgang, er det i utgangspunktet dei yngste dyra som er dei beste, seier Rune.

Vidare har han erfaring med at det er lettare å få tilslag på åringane, og om dei skulle kome oppatt har det liten praktisk betydning. Då vert dei tre veker eldre og har desse ekstra vekene på seg til å vekse. Rune har hatt over 80% tilslag på inseminering av åringane.

Ein god geitkontroll er avgjerande for avlsarbeidet

- Mange nok og sikre nok registreringar i geitkontrollen er grunnlaget for å gjennomføre eit godt avlsarbeid. Då kan ein styre mot eit avlsmål som gir ei eigna geit med gode produksjons- og bruksegenskapar og ikkje minst best mogleg mjølk til produksjon av ost og andre spennande produkt, seier Rune. Han er overbevist om at gjer ein jobben på avlssida og får ar geitene godt, så kjem ein i mål med mjølke-kvaliteten.

Tekst og foto: Helga Kvamsås

Ein gamal etefront er sett opp på beitet. Her får kjea høy i overgangen til beite. Kraftfôr får dei heile sommaren.

Rune er fornøyd med mjølke kvaliteten no.

Først ute

På garden Stennes i Norangsdalen i Ørsta kommune, finn vi Einar Arne Stennes. Einar Arne er kanskje den som var tidlegast ute med å utnytte samanhengen mellom kaseingenstatus og frie fetttsyrer i mjølka i praktisk avlsarbeid.

Einar Arne har vore aktivt med i avlsarbeidet sidan han starta som geitebonde i 1991, og har fått fram mange av dei beste bukkane i landet. Av dei fem bukkane som no ligg øvst på bukkeindekslista, kjem fire frå geitbuskapen til Stennes.

Mjølkekvota på bruket er på 85.000 liter og det blir levert mjølk i perioden november/desember til september. Ytinga pr. årsgeit ligg på 750 kg (2009) og mjølka har eit tørrstoffinnhald på 11,2% i gjennomsnitt for året.

Aha-oppleving

- I 2004 vart eg spurt om å vere med på eit TINE-forsøk med testing av geitene med omsyn til smak på mjølka - innhald av frie fetttsyrer og variantar av alfa-s1-genet hos geitene, fortel Einar Arne.

Alle geitene vart gentesta og det vart teke ut mjølkeprøvar for analyse av frie fetttsyrer og smak.

- Eg såg snart at det tyda på ein

Einar Arne med geitene ute på beite.

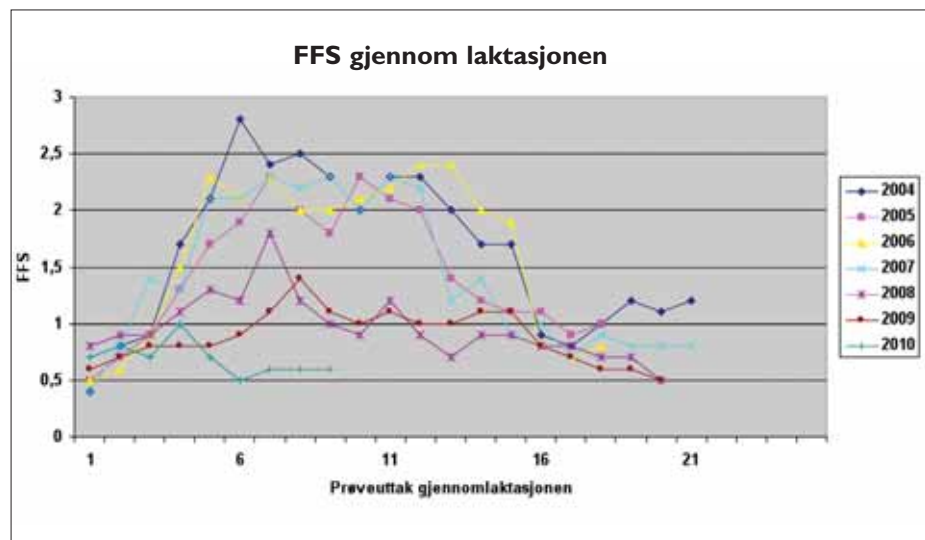
samanheng mellom høge syretal og kaseingenstatus. Fleire av geitene hadde høgt nivå for frie fetttsyrer år etter år. Vi bestemte oss derfor for å avle på geiter med låge syretalverdiar og, så langt som råd var, som også hadde den rette genstatusen, fortel han.

Klar målsetjing om betre mjølke kvalitet

- Målet mitt var over litt tid å bli kvitt alle geitene som hadde høge verdiar for frie fetttsyrer, eller i alle fall ha så få av desse at dei ikkje øydela for samle-mjølka.

Einar Arne Stennes med kjea.

Figur 2: Frie fetttsyrer i tankmjølk 2004 – 2010.

Dei bratte liene er prega av mange år med geitebeiting.

Eg testa bukkane som vart sett inn i avlen og para geiter og bukkar med dei rette gena. Samstundes unngjekk eg å bruke bukkar med genstatus «null-null», så langt råd var. Utslaktning kvart år av 10-15 geiter med høge tall for frie fetttsyrer var ein del av strategien.

Prøveresultata i 2008 og 2009 viser betydeleg lågare verdiar av FFS i mjølka, og resultata hittil i år er også svært gode. Tørrstoffinnhaldet i mjølka har vore høgare i år enn tidlegare, også dette kan vere ein effekt av ein gunstigare kaseingenstatus.

Geitene beiter i bratt terreng.

- Eg har sett at denne strategien har gjort at årsklasse etter årsklasse av geitene er blitt stadig betre, og kvaliteten på samlemjølka er no stabilt god heile sesongen.

Einar Arne inseminerer ca. 30 geiter kvart år. Semin er uhyre viktig for å unngå innavl, spesielt når ein arbeider med å endre genstatusen hjå dyra. Utvalet av bukkar med rett genstatus er blitt betre og breiare dei siste åra, men det er også viktig at avlsleiinga tek omsyn til dette.

Som Rune Myklebust er Einar Arne også oppteken av at ein må nytte avlsframgangen ved også å setje på etter dei yngste geitene.

- Arbeider ein med å få ned FFS i geitmjølka må ein vere villig til å genteste eigne bukkar, bruke noko semin for å unngå innavl, setje på også etter åringar, ha eit rimeleg stort påsett og slakte ut tilsvarende tal geiter med høge FFS. Då har ein kontroll på mjølkekvaliteten i løpet av eit par år. Avlsarbeid er spennande, særleg når det gir så gode resultat for mjølkekvaliteten, avsluttar geitebonden i Ørsta.

OS ID

Vi merker **levende** verdier

Hjem fra sommerbeite

Rekvisita, øremerker og leserutstyr for elektroniske merker.
Se www.osid.no

Bestill nå.

OS ID as
2550 Os i Østerdalen

Kundeservice: 62 49 77 00
www.osid.no

Populær geitost fra Nordkjosbotn

Hun startet så smått med ysting av geitmelk på kjøkkenet etter et kurs i 1999. Fire år senere kunne hun ta i bruk et nytt gardsysteri i egne lokaler på gården. I vår sluttet Mabel Owren i Nordkjosbotn i Troms i stillingen som deltidssykepleier, for å jobbe med geiter og geitost på heltid.

Mabel Owren er opprinnelig fra Jessheim i Akershus, men har bodd i Troms i mer enn 30 år. Tidligere drev hun med sau på Senja, men i 1991 flyttet hun til Nordkjosbotn i Balsfjord kommune, hvor hun nå driver Bomstad gård sammen med samboer Ivar Jørgensen.

Allsidig drift

Drifta er en kombinasjon av sau og geit, der de rundt 70 vinterføra saueene inngår i produsentsamarbeidet «Lyngen-Lam», med spesiell slakteavtale hos Nortura. Fra 100 årsgeiter leveres nå 54 tonn melk til meieriet på Storsteinnes. I tillegg produserer Mabel ost av 10 tonn melk ved sitt eget gardsysteri. Tre typer ost, to av dem med navn etter lokale fjelltopper, er blitt veldig populære i regionen, og selges til sju butikker i Balsfjord og til hoteller og restauranter i Tromsø.

Tre typer

Årsproduksjonen av geitost fra Bomstad gård ligger på rundt 1.000 kilo, hvorav den fetaliknende typen «Troms-gjeta» utgjør ca. halvparten. Osten er marinert i rapsolje med persille, hvitløk og rosépepper.

De to andre produktene som lages i Mabel Owrens gardsysteri, er «Russetind», en hvit geitost, vokset og modnet i tre uker, og blåmuggosten «Piggtind», som modnes i fire måneder før den selges.

Kurs i Sverige

Mabels «osteliv» begynte i det små. De

NAVN ETTER FJELLTOPPER: Det produseres tre typer ost på Bomstad gård, to av dem med navn etter lokale fjelltopper. «Troms-gjeta» er en type fetaost, marinert i rapsolje med persille, hvitløk og rosépepper. «Russetind» er en hvit geitost, vokset og modnet i tre uker, mens «Piggtind» er en blåmuggost som modnes i 4 måneder før den selges. Her vises sortimentet fram av produsenten.

hadde egen geitmelk på gården, og gardkona syntes det hørtes litt spennende ut å kunne utnytte egne råvarer

på en ny måte. Hun meldte seg på et ystekurs i Østersund i Sverige i 1999, der de lærte ulike metoder. Senere har

PRAKTISK OG GREIT: Mabel Owren har en DeLaval melkestall på 18x1, og synes melkinga av de rundt 100 geitene går greit unna.

Mabel også gått på andre ystekurs, men det var i Østersund hun lærte å lage fetaosten, som nå er hennes mest populære produkt.

Heltid

Inntil i mai i år arbeidet Mabel Owren i deltidsstilling som sykepleier ved den lokale sjukeheimen. Men hun trives med å produsere ost, så nå har hun valgt gården og ystinga på heltid. Og det er nok å gjøre.

Selve ystinga foregår 1-2 ganger i uka, alt ettersom. Da starter hun arbeidet i nitiden om morgenen, rett etter melking, og bruker 175 liter geit-

melk om gangen. Hvis det er fetaost, - for ikke å si «Gjeta-ost», hun lager, er prosessen ferdig rundt kl 14.30. Da har hun 21-22 kilo ferdig vare.

Under sanering

De hundre geitene går i felles utmark i området, og beiter i 3-400 meters høyde ved inngangen til Lyngsalpan. Vanligvis kommer de selv hjem til vanlig melketid, men om været er ekstra godt kan de finne på å bli igjen oppi fjellet. Da er gårdens to border collier til god hjelp.

Bomstad gård er midt i saneringsprosessen etter opplegg fra

«Troms-gjeta».

«Piggtind» - blåmuggost.

«Russetind» - hvit geitost.

prosjektet Friskere Geiter, og hele den voksne geiteflokken skal slaktes i løpet av høsten. I samarbeid med en annen geitebonde foretok de «snapping» av kje ved fødselen i januar/februar i år, slik at de har en ny flokk å starte opp med. Men det går nok en stund før besetningen og produksjonen igjen er oppe på normalt nivå.

Eget kjøtt salg

I tillegg til produksjon av geitmelk og ost drives det også nokså bevisst kjøttproduksjon på Bomstad. Rundt 100 slaktekje føres opp på melk til de er 7-8 uker gamle. Skrottene tas i retur fra slakteriet og marineres, vakuumpakkes og fryses på storkjøkkenet ved Stigen Vertshus i Lyngseidet. Så selges de som ferdig grillmat i form av marinerte lår, boger og sider på Bondens marked i Tromsø 5-6 ganger i året. I tillegg deltar gårdens sauebesetning i produsentsamarbeidet «Lyngen-lam» sammen med rundt 20 andre Nortura-produsenter.

PÅ BEITE: Geiteflokken fra Bomstad gård på beite i 3-400 meters høyde i Nordkjosbotn. (Foto: Mabel Owren)

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

Isfjorden Sau og Geit inviterer til

NM i saueklipping 2010

Vi har gleden av å invitere til NM i saueklipping og ullhåndtering på Åndalsnes, 1.-3. oktober.

Fredag 1. oktober:

20.00: Speedklipping
Pub og underholdning

Lørdag 2. oktober:

10.00 Åpning ved ordfører Torbjørn Rødstøl
10.15: Innledende runder, alle klasser.
14.30 Finaler
20.00: Festmiddag med dans og underholdning, Grand Hotel.

Påmelding innen 10. september, til Monica Hagen;
hagenmon@yahoo.no, tlf. 99306043.
Andre spørsmål: Leif Malones leif@malones.no, tlf. 47871507

Overnatting: Grand Hotel Bellevue, Rauma Hotell, Setnes Vandrerhjem, Åndalsnes camping, Mjelva camping. Se også www.visitandalsnes.no

Reise. Du kommer deg hit med; fly til Molde, tog til Åndalsnes eller buss fra byene rundt.

Premier i alle klasser. NM 2010 er grunnlag for uttaket av norske representanter til VM i New Zealand 2012.

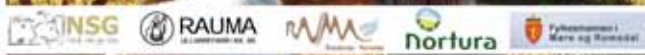
Omvisning ved Rauma Ullvarefabrikk. Kontakt sekretariatet.

*Alle ønskes hjertelig velkomne, både som publikum og som deltakere!
Med hilsen Isfjorden Sau og Geit.*

Det konkurreres i følgende klasser:

Åpen klasse,	kr. 250.-
Mellomklasse,	kr. 250.-
Junior,	kr. 150.-
Speedklipping,	kr. 150.-
Ullhåndtering,	kr. 150.-

(Avgiften betales ved frammate, konkurransedagen)

Frå Brumundkampen mot Brumundsjoen. (Foto: Michael Angeloff)

Utmarksbeite på Hedmarken:

Dagens skogsdrift betrår beitekvaliteten

Utmarksbeitet i allmenningane på Hedmarken er av det heller fattige slaget. Smylerike hogstflater i blåbærgranskog er hovudtilbodet for sauene i området. For storfe er grasmyrer og sumpskog viktige beite.

Smylebeite, eller anna fattig utmark, er beitetilbodet til mykje dyr på utmarksbeite i Noreg. Beiting i fattige omgjevnader byr på større utfordringar enn der beita er rike.

I boka «Seterbruket på Hedemarken» siterer Ragnar Pedersen ei rekkje eldre kjelder kring utmarksbeitet på Hedmarken. «Hedemarkens Sætre eller Fieldhavne er meget slette», «Græsgangerne ere i Stange, Rommedals og Løitens Præstgjelde saare maadelige». Om forholda i Vang og Furnes heiter det: «Havnegangen er mindre god, da den bestaar af overmaade store myrstrækninger, der giver liden og mager havn». Men er utmarksbeitet i dette området egentlig så dårlig?

Beitekvalitet

Som grunnlag for pågåande beiteplan-

legging har Norsk institutt for skog og landskap utført ei beitegransking i Furnes, Vang og Løten allmenningar, i alt 602 km². Den utførte granskinga viser at slike lite rosande karakteristikkar ikkje er dekkande for allmenningane. Flatehogsten i dagens skogbruk har gjort tilgangen på beite betre enn tidlegare tiders plukkhogst der skogbotnen for det meste var skuggedekt. På hogstflater kjem lys og varme ned i undervegetasjonen og gir ein veldig auke i planteproduksjonen. Beitekvaliteten er svært jamn mellom allmenningane og kan i snitt settast til godt - mindre godt beite. Det vil

seie eit beite litt under middels kvalitet. Utmarksbeita her er representativt for midtre og søndre delar av Hedmark fylke, der det meste av arealet ligg på fattige bergarter.

Det er hogstflatene i *blåbærgranskog* som er den store beiteressursen i allmenningane. Store areal av desse finst i lisidene ned mot bygdene, i Åstdalen og på enkelte høgdedrag innover plataået mellom Åstdalen og bygdene. For storfe kjem i tillegg *grasmyrer* og *sumpskogar* inn som ein stor beiteressurs, der desse har god nok berevne. Rikare *enggranskog* finst stadvis og betyr mykje for beitet der slikt areal førekjem. Seterlykkjene utgjer ein stor ressurs der dei er tilgjengelege. Beite av mindre god kvalitet finst i nokre store myrområde, på snaufjellet nord for Åstdalen og i det skrinnare skogsterrenget nord for Rokosjøen.

Beitekapasitet

Om lag 50% av arealet kan seiast å vera nyttbart beiteareal, i den meining at det herifrå blir nytta plantemateriale av betydning for tilvekst. Eit beite litt under middels kvalitet gir rom for om lag 60 saueiningar per km² nyttbart beite. Den beste beiteutnyttinga oppnår ein ved å bruke utmarka både til storfe og sau. Deler ein fôrtilgangen likt mellom dyreslaga, kan høveleg dyretal for allmenningane vera om lag 10.000 sau og 2.000 storfe. Tala gjeld totalt tal sleppte dyr, og eitt storfe er sett til det same som 5 saueiningar.

I 2009 vart det sleppt om lag 7.700 sauer og 550 storfe i allmenningane. Kring 50% av beiteressursane vart bruka. Det vil seie at det burde vera rom for ei dubling av dyretalet. Beiteutnyttinga er ulik områdevis. I Åstdalen og på Furnesåsen er det høg utnyttingsgrad, og det er berre rom for mindre auke i dyretalet. Det er store ledige beite både i Vang og i norddelen av Løten. Sør i Løten er det mykje dyr i høve til beitetilgangen nord for Rokosjøen, medan det sør for Rokosjøen er store ledige ressursar.

Høgare beitetrykk enn det som er tilrådd gir ikkje mangel på mat, men dyra vil i større grad ete planter med lågare fôrverdi som f.eks. lyngartar. Lyng har langt lågare næringsverdi enn gras og urter.

Om lag 15 buskpar har vore med i Sauekontrollen dei siste åra. Produksjonsresultata viser at området samla

Når smyleblada blir nokre fingerbreidder på hogstflatene kan det vere tid for slepping av beitedyr. (Foto: Yngve Rekdal).

Smyle er tilbodet til mykje av sauen på skogsbeite. (Foto: Yngve Rekdal).

ligg litt over snittet for Hedmark når det gjeld levande haustvekt av lamma. Men det er stor variasjon mellom buskapane. Kvart år skil det 10-12 kg mellom beste og dårlegaste buskapsnitt. Dette viser at det er muleg å oppnå bra resultat i dette beitet, og at det kan vera stort potensial for betring av avdrått gjennom tiltak utafor beitetida i utmarka.

Beitebruk

På skogsbeite vil ein vanlegvis ha sterk nedgang i tilvekst utover i august. Fattige beite vil vera særleg utsette for dette, men kan ha overraskande bra tilvekst første tida. Det kan sjå ut som om nygroe av nesten alle planter er verdifull. Tidleg slepp er viktig for å utnytte den første proteinrike fasen i plantene. Kjem ein for seint ut vil

vegetasjonen «forvekse» og falle i kvalitet før beiting kjem i gang. Dette gjeld særleg på hogstflater der utviklinga av vegetasjonen går fort om våren. Ei god avbeiting tidleg gir meir nygroe i beitet som kan halde proteinverdien betre oppe utover i sesongen.

Storfe et grovare plantemateriale, har større trakkverknad enn sauene og kultiverer dermed beitet betre. Sauen vil derfor dra store fordelar av at storfe er i same beite. Dette gjeld særleg i dei meir frodige skogliene. Dei viktige areala med *enggranskog* har liten beiteverdi viss det ikkje blir halde høgt nok beitetrykk, slik at det blir utvikla grasbotn på desse areala. Dette utgjør små areal og det hadde vore gunstig for beitebruken om desse ikkje blir planta til for tett.

Seterlykkjene er også viktige areal. Mykje av lykkjene er i god stand, men stadvis er det attgroing i kantane. Her vil bruk av beitepussar på sølvbunketuver og gjødsling auke planteproduksjonen mykje. Ein ser mange stader kor god verknad hest har som beitepussar.

Sleppetidspunkt må også vurderast opp mot tilstanden til dyra, slik at lam i dårleg kondisjon ikkje kjem ut for tidleg. Tidleg slepp i plantefelt, før det har kome grønt i undervegetasjonen, kan føre til beiting på granplanter. Sein slepping gir derimot ikkje den ryddeeffekten som sauene kan utføre for skogbruket. Tidleg sinking kan vera lønsamt dersom ein har gode heimebeite.

Smylebeite

Eit viktig spørsmål å stille er om eit så einseitig smylebeite som allmenningane på Hedmarken byr på, i det heile gir grunnlag for høg tilvekst. Smylebeite, eller anna heller fattig utmark, er beitetilbodet til mykje dyr på utmarksbeite i Noreg. Beiting i fattige omgjevnader byr på større utfordringar enn der beita er rike. Det er viktig å finne ut meir om korleis ein best skal tilpasse seg slike beite. Resultata frå Sauekontrollen viser at enkelte brukarar i allmenningane på Hedmarken meistrar dette.

Tekst: Yngve Rekdal

Smyledominert hogstflate på Furnesåsen. (Foto: Yngve Rekdal).

Sterkt beita enggranskog ved Brumundsætra. (Foto: Michael Angeloff)

Totalleverandør av skinn

...salg og leigeberedning

Granberg Garveri AS vart etablert i 1951 og var då blant landets minste garverier. I dag med ein årsproduksjon på over 60.000 skinn, 27.000 reg. kunder og 25 dyktige medarbeidarar, er Granberg Garveri AS blitt Norges største på beredning av sau- og reinsdyrskinn.

5582 Ølensvåg - tlf. 52 76 50 00
www.granberggarveri.no

**GRANBERG
GARVERI**

Nyttig skjema for følgeskader

Etter bjørnens herjinger blant sauer og lam i Selbu i Sør-Trøndelag i fjor, fikk lokallaget, i samarbeid med Mattilsynet, utarbeidet et skjema for å registrere og få oversikt over følgeskadene av drepte sauer og lam. Skjemaet ble brukt som vedlegg til søknad om tilleggserstatning.

Det første bjørneangrepet i 2009 kom allerede den fjerde dagen etter at leder i Selbu Sau og Geit, Haldor Hoem, hadde sluppet sauer og lam i det 22.000 mål store utmarksbeitet til Vikvarvet beitelag. Et lam ble funnet skamfert med bjørnetypisk nesebitt og måtte avlives.

Fullt kaos

I løpet av de seks neste ukene dokumenterte rovviltkontaktene i kommunen 8-10 bjørneangrep innenfor

beitelagets grenser. Bøndene og deres familier var tallrikt til stede i marka på kontinuerlig tilsyn, mens bjørnen eller bjørnene fortsatte å drepe sauer og lam rundt dem.

Det hersket fullt kaos i beiteområdet. Morløse lam sprang forvirret omkring, søyer gikk lamløse med melkesprengte jur, mens andre søyer hadde haler av sultne lam etter seg som forsøkte å stjele noen melkedråper. Hoem gjorde et forsøk på å samle inn de morløse lamma, men det var umulig å få noen av de vettskremte dyra inn i en innhegning.

Måtte sørge for dokumentasjon

- Dette var tidlig i beitesesongen, og jeg skjønnte fort at dette ville få mye større konsekvenser enn bare det rene tapet ved drepte og avlivede dyr, sier Hoem. Han regnet blant annet med rekordmange tilfeller av jurbetennelse hos sauer som hadde mistet ett eller flere avkom. En intensiv varmeperiode midt oppi alt dette gjorde ikke situasjonen bedre. I tillegg visste han at de morløse lamma - om de overlevde - aldri ville komme opp i nærheten av normal slaktevekt.

- Midt oppe i den fortvilte situasjonen tenkte jeg at dette må dekkes av Staten. Vi måtte bare sørge for å få registrert og dokumentert disse følgeskadene etter rovdyrdrapa, sier Hoem.

- Det fantes imidlertid ikke noe standardskjema, verken hos rovdyrforvaltningen eller i næringen selv som fanget opp slike følgeskader. Dermed måtte vi lage et selv. For at et slikt dokument skulle bli tatt seriøst av alle parter, ønsket vi å få med oss Mattilsynet på utarbeidelsen, sier Hoem.

Samarbeid med Mattilsynet

Sekretæren i Selbu Sau og Geit, Brynjolv Haave, tok kontakt med sin sambygding og tidligere distriktsveterinær i Selbu, Ivar Sveinung

VIKTIG DOKUMENTASJON: Leder i Selbu Sau og Geit, Haldor Hoem (t.v.) og Ivar Sveinung Hanem, tidligere distriktsveterinær i Selbu, nå tilsatt i Mattilsynet Innherred sør er enige om at det er viktig å systematisere alle opplysninger i sauebesetningen ved rovviltangrep. I fjor utarbeidet Hanem og Selbu Sau og Geit et skjema for å lette arbeidet. Informasjonen er nyttig både for veterinærsiden og for bonden selv, som skal søke om kompensasjon for følgeskader.

BER OM KOPI: Siden skjemaene er utstyrt med Mattilsynets logo, håper Ivar Sveinung Hanem at bønder som i framtiden benytter seg av dem, også sender en kopi til sitt lokale Mattilsyn, slik at kunnskapen også kommer veterinærfaget til gode.

Hanem, nå tilsatt i Mattilsynet Innherred sør. Sistnevnte syntes det hørt interessant ut å delta i utviklingen av et hjelpemiddel som også kunne gi Mattilsynet dokumentasjoner på følgeskader, samt reell kunnskap om hva som faktisk foregikk ute i beitemarka i forbindelse med angrep fra ulike rovdyr.

De to satte seg ned, og utpå tidlig-høsten hadde de kommet fram til to dokumentasjonsskjemaer for følgeskader etter rovviltangrep - ett for sau og ett for lam.

Forbedringspotensiale

Som Mattilsynets mann vil ikke Hanem selv kobles opp mot søknader om rovvyrerstatninger.

- Registreringsskjemaet var som sagt også interessant for oss i Mattilsynet ut fra informasjonene det ville gi oss, men samtidig var det helt ubegripelig for meg at det ikke allerede var laget et slikt registrerings- og dokumentasjons-skjema for følgeskader i møtepunktet mellom saueneæringen og rovvyrforvaltningen, sier Ivar Sveinung Hanem.

- Ennå kan sikkert saueneæringen selv forbedre og videreutvikle skjema-malen noe, for å gjøre den optimal i forhold til erstatningssøknader,

Blålam: <13 kg slaktevekt

Kategori lamsøye	Tapte lam	Heimkomne lam	Påsettiam/ % av heimkomne	Antall slakta lam	Antall "blålam" / % av heimkomne	Slaktevekt kg Snitt
83 friske	19	147	41 / 28 %	106	18 / 12 %	15,6
21 tapte	8	32	9 / 28 %	23	16 / 50 %	11,7
24 mastitt	8	45	7 / 16 %	38	12 / 27 %	14,9
TOTAL	35 13,5 %	224	57 / 25 %	167	46 / 21 %	14,9

SAMLET OVERSIKT: På bakgrunn av Haldor Hoems flittige registreringsarbeid rundt sauer og lam etter sanking, kunne Mattilsynets Ivar Sveinung Hanem sette opp en tydelig oversikt over situasjonen i besetningen etter fjorårets rovvyrpregede beitesesong.

fortsetter Hanem. Siden skjemaene er utstyrt med Mattilsynets logo, håper han imidlertid at bønder som i framtiden benytter seg av dem også sender en kopi til sitt lokale Mattilsyn, slik at kunnskapen også kommer dem til gode.

Alle relevante opplysninger

I skjemaene som Haave og Hanem utarbeidet er det innledende rubrikker for registrering av antall søyer og lam som er sluppet på beite, antall tapte dyr og antall sauer og lam som av rovviltkontakten er dokumentert

PÅ HJEMMEBEITE: De aller fleste av Haldor Hoems 120 søyer og 246 lam er i skrivende stund (begynnelsen av august) på skogsbeite i Vikvarvet. Kun værere og en håndfull dyr med sykdom/skader beiter hjemme på Samstad. Heldigvis har besetningen hittil denne sommeren vært nokså forskånet for rovviltangrep. På bildet tar Hoem en prat med en av avlsværene sine.

eller antatt tatt av henholdsvis bjørn, jerv, gaupe eller ørn.

På lista for følgeskader på søyer registreres individnummer, antall lam ved beiteslipp, antall mistede lam og årsak, helsebeskrivelse og holdvurdering ved sanking (inklusive skader og sykdom), slaktevekt og -opplysninger og dyrlegevurderinger.

På skjemaet over følgeskader på lam registreres individnummer, kjønn og burd, om lammets mor er frisk, skadd eller tapt - og eventuell årsak. Videre gis helsebeskrivelse og holdvurdering av lammet ved sanking, levendevækt, slaktevekt og andre slakteopplysninger og eventuell dyrlegevurdering.

Oversiktlig bilde

Hos Haldor Hoem gav registreringen et klart og oversiktlig bilde av tap og følgeskader:

Av de totalt 104 bjørnedrepte eller -skadde dyr i Vikvarvet beitelag i 2009, mistet Hoem 21 voksne søyer og 35 lam. 24 søyer måtte i tillegg slaktes

senere på høsten som følge av jurbetennelse. Av 224 hjemkomne lam var hele 46 av dem såkalte «blålam», det vil si med slaktevekt mindre enn 13 kg. Samtlige av disse ble slaktet sammen med de andre, for dokumentasjonens skyld. Og mens tidligere gjennomsnittlig slaktevekt på lam i besetningen har ligget godt over 19 kg, var gjennomsnittsvekten i 2009 nede i 14,9 kg. For å opprettholde dyretallet i besetningen best mulig, ble familien Hoem også nødt til å sette på så godt som samtlige søyelam i fjor høst. Flere av dem var imidlertid i minste laget, med de følger det fikk for blant annet melkeproduksjonen etter lamming nå i vår. I utgangspunktet er besetningen til Hoem under oppbygging, men med slike rovdyr tap som man har hatt i Selbu de siste årene, har han ikke greid å øke antall vinterføra dyr.

Førte fram

De utfylte følgeskadeskjemaene lå som vedlegg da Haldor Hoem etter fjorårets

beitesesong søkte om kompensasjon for dokumenterte følgeskader, i tillegg til den vanlige rovdyrerstatningen. Dokumentasjonen gav resultater. Samtlige vektavvik på blålamma, i forhold til fylkesgjennomsnittet, ble utbetalt. Han fikk også erstatning for sauer som måtte slaktes etter jurbetennelse, men riktignok ikke for mer enn 11 av de 24 det var snakk om. Her har Hoem i skrivende stund fortsatt en diskusjon gående med NILF, da han mener den skisserte bakgrunnen for vedtaket ikke stemmer overens med de faktiske forhold.

Haldor Hoem i Selbu mener likevel at følgeskadeskjemaene er nyttig redskap for å skaffe seg et helhetsbilde av situasjonen, og som med fordel kan brukes av alle som har hatt rovdyr tap i sauebesetningen sin.

Skjemaene kan lastes ned fra NSG sine nettsider.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

STATENS ANSVAR: Stortinget har sagt at ingen privatpersoner skal være skadelidende som følge av norsk rovviltforvaltning. Leder i Selbu Sau og Geit, Haldor Hoem, mener at det nå også må settes søkelys på følgeskader etter rovdyr drepte og -skadde sauer og lam, og at disse også må dekkes av Staten.

Samstad gård

**Haldor og Berit Elverum
Hoem har drevet Samstad gård
i Vikvarvet i Selbu sørøst i
Sør-Trøndelag siden 1980.**

Fram til 2005 var drifta i hovedsak basert på melkeproduksjon. Med en kvote på kun 84 tonn, samt et kufjøs med konstruksjonsfeil (Ribodekke) som krevde snarlig utbedring, valgte familien imidlertid å legge om til ren sauedrift fra 2006. Det var nemlig det Haldor Hoem egentlig hadde hatt lyst til allerede da han begynte som bonde.

Vanskelig å øke

Med dispensasjon til å overta en nabobesetning på 45 dyr hadde familien Hoem totalt 90 vinterføra sauer i det ombygde kufjøset vinteren 2006. I 2009 var antallet vinterføra oppe i 140 dyr, mens målet er 200. På grunn av det store rovdyr tapet i fjor stod det imidlertid

ikke mer enn 120 vinterføra sauer i sauehuset på Samstad i år, og det til tross for at 60 av dem var påsettlam. Med rovdyr situasjonen i Midt-Norge ser Hoem at det faktisk kan bli vanskelig å nå målet om 200 sauer på gården de nærmeste årene.

Frykter omdefinering

Selbu-bonden og hans familie var selvsagt klar over rovdyra da de startet med sau. Det var jevnlig registrert bjørn i kommunen fra slutten av 1990-tallet og fram til 2003. Men den gang trodde de det skulle bli gjort noe med situasjonen, siden Sør-Trøndelag aldri har vært definert som noe kjerneområde for bjørn. Nå frykter familien Hoem at det bare er et tidsspørsmål før forvaltningen foreslår en sammen-slåing av kjerneområdene i Hedmark og Nord-Trøndelag, slik at hele landsdelen blir ett eneste stort yngleområde for norsk brunbjørn.

Komplette utfôringssystemer

Mange nyheter og viktige detaljer

Vi har alt fra det enkle til det mest avanserte og helautomatiske utfôringssystem.

Les mer på fk-landbruk.no/l-mek/Grovfor og kontakt våre selgere!

I-mek

Kompetanse
Løsninger
Produkter

Montering
Service
Optimalisering

fk-landbruk.no

Felleskjøpet

UOVERTRUFFEN LUKTESANS: Nikko har forstått hva det hele går ut på og værer ut i lufta etter lukt fra flere kadaver.

Med nese for kadaver

I løpet av våren og forsommeren har en rekke gjeterhundlag eller lokallag av NSG arrangert kurs i kadaversøk med hund, som et tiltak for å lette arbeidet med å dokumentere rovvilttap av sau og lam. I regi av Troms gjeterhundlag ble 8 nye hunder og deres førere utdannet i kadaversøk på Lyngseidet i juni.

Skydekket ligger lavt og dekker toppene i Lyngsalpan denne juniformiddagen i Lyngseidet i Troms. Lauvskogen står tett i de bratte liene, og det er tungt å ta seg oppover i terrenget fra riksvei 91 langs Kjosensfjorden nedenfor. Det er ikke en lyd å

høre fra det kadaversøkende teamet som befinner seg et sted der oppe mellom bjørkestammene, men gjeterhundkontakt i Lyngen Sau og Geit, Peter Bruvold, har posisjonen til de utlagte sauekadavrene liggende inne på GPS'n. Etter kort tid skimter vi både folk og hund gjennom lauvverket.

Talent for søk

Her finner vi Nils Einar Samuelsen fra Lyngen med den 3½ år gamle border collie Nikko og kursinstruktør Kjell Smestad fra Gausdal i Oppland. Det er stort sett sistnevnte som har reist rundt i landet og holdt kurs i kadaversøk de par-tre siste årene.

Nikko har akkurat snust seg fram og funnet et sauehode som tidligere på dagen var lagt ut i terrenget, og nå får

hunden ros, både av sin herre og sin læremester. Ifølge eieren har Nikko ennå et stykke igjen før han kan kalles gjeterhund, men når det gjelder søk får han derimot utmerkede skussmål fra instruktør Smestad.

- I utgangspunktet kan man bruke de fleste hunderaser til kadaversøk, sier Smestad.

- Og med hundenes utmerkede luktesans er terskelen for å lykkes veldig lav. Med litt trening kan man få brukbare søkshunder av de langt fleste som deltar på kursene.

Individuell instruksjon

Interessen for kadaversøk har økt voldsomt de siste par årene. Det har muligens noe å gjøre med de økte tapene til rovvilt og problemene med å

BRUK AV GPS: For hundeføreren er kurset i kadaversøk like mye et kurs i bruk av GPS. Når man finner et kadaver, er det viktig at funnstedets posisjon registreres nøyaktig. Her synkroniserer hundefører Nils Einar Samuelsen og kursinstruktør Kjell Smestad sine koordinater før hund og fører skal ut på søk etter neste utlagte kadaver.

få dokumentert at det virkelig er rovvilt som har drept dyra. I alle fall kom det et tyvetalls mennesker til Lyngs-eidet da kursinstruktør Smestad foredro sitt teoretiske bakgrunnsmateriale som en innledning til kurset. Åtte av de tilstedeværende var allerede forhåndsplukket til å få instruksjon enkeltvis, resten var folk som syntes kadaversøk virket interessant, eller av andre grunner var nysgjerrige på hva Smestad hadde å berette.

I de påfølgende dagene fikk de åtte ekvipasjene en halv dags individuell instruksjon hver. I løpet av disse timene har både hund og fører fått med seg såpass at de kan begynne å trene på egen hånd. For som i alt annet hundearbeid så må det trenes, også når det gjelder søk.

Bloddråpe og kuvom

Den innledende teorikvelden er for førerne. Hundens første befatning med

søksarbeidet starter i veikanten, den halve dagen den har fått tildelt. Her har Smestad dryppet en dråpe saueblod som hunden får lukte på. Mer finnes heller ikke i terrenget der et rovdyr har bitt en sau eller et lam. Rett ved ligger også ett gram tørket kuvom som hunden blir ledet til å søke opp. Med mye ros og gjentatte øvelser forstår hunden etter hvert at det er å søke den skal. Sammen med sin eier skal den nå videre i terrenget. Rundt omkring i området er det lagt ut 6-7 kadaverrester. Før start har føreren lagt inn GPS-posisjonene til de stedene kadaverne ligger, slik at han/hun kan lede hunden i riktig retning. For hvert funn hunden gjør, forstår den i større og større grad at det er denne type lukt den skal fokusere på. Snart væreren hunden kadaverrestene på avstand, og grunnlaget er lagt for en god, framtidig søkshund i sauenæringens tjeneste. Resten er trening.

DREVEN INSTRUKTØR: Kjell Smestad fra Gausdal i Oppland har holdt en rekke kurs i kadaversøk med hund rundt om i landet de siste par-tre årene.

Nyttig luftetur

- Det fine med kadaversøk er at det kan utføres av alle slags hunder og førere med sånn noenlunde brukbar fysikk, sier Smestad. - Dermed kan det utdannes et korps av søksekvipasjer som ikke behøver å være tilknyttet sauenæringen, men som kan utføre nyttig arbeid når de allikevel er ute på tur i skog og mark. Det kan ligge døde dyr alle steder der sauer og lam beiter, og det å finne dem gir nyttig informasjon, enten de er tatt av rovvilt eller ikke.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

Rutiner ved kadaverfunn

Et kurs i kadaversøk omfatter ikke bare nesetrening for hunden. Det er like mye et kurs for føreren i bruk av GPS og innføring i de rutinene som må følge i etterkant av at et kadaver er funnet.

- Det første som bør skje når hunden har påvist hele eller rester av en sau eller et lam, er å markere punktet på GPS'n.
- Deretter ringer man til dyrets eier, og også til rovviltkontakten i Statens Naturoppsyn (SNO), dersom man antar at dyret er tatt av rovvilt.
- Hundeføreren bør også ha med seg kamera, slik at han/hun kan ta bilde av kadaveret, eventuelle øremerker og detaljer rundt bittstedet.
- Det lokale skadefellingslaget bør få GPS-koordinatene oppgitt så raskt som mulig, spesielt der man vet at det har vært skadegjørere på ferde tidligere. Dermed kan de ta seg ut i terrenget og begynne sporingen av rovviltet umiddelbart, til og med før SNO har stadfestet rovvilttrap. Rovdyr forflytter seg raskt, og jo tidligere man kan komme på sporet av dem, jo større er sjansen for å finne det og få det avlivet når fellingstillatelsen foreligger.
- Før man forlater et kadaver må det dekkes til, slik at ikke fugler og andre dyr får anledning til å ødelegge eventuelle rovviltbevis.

FLINK GUTT: Nikko har funnet det utlagte sauehodet og får ros fra instruktør og eier.

Positivt overrasket

Gjeterhundkontakt Peter Bruvold i Lyngen Sau og Geit trodde kadaversøk ble utført av en liten elite med profesjonelle folk som man kunne rekvirere for rovvildtdokumentasjonens skyld, hvis disse hadde tid og man selv hadde penger.

Bruvold var i utgangspunktet skeptisk til kurset han og hans kolleger på fylkesplan fikk penge- støtte til å arrangere.

- Jeg hadde ikke tro på noen nytte i praksis, både fordi det ville ta for lang tid å rekvirere slike spesial-ekvipasjer, og fordi det ville bli for dyrt.

- Kjell Smestads opplegg er imidlertid beregnet på hvem som helst, metodikken er enkel og hundene kan gå i arbeid med en gang, sier en fornøyd lokallagsrepresentant.

Nå, etter at dette første kurset er gjennomført, regner Bruvold med at laget vil ta tak i dette arbeidet og jobbe bevisst videre med det.

- Vi må tilegne oss mer kunnskap, for vi er jo bare i startfasen ennå. Av en trapp på 20 trinn, er vi

kanskje ikke kommet lenger enn til første trinn. Men vi og hundene kan i alle fall nok til at vi allerede nå kan komme i gang med søk, sier Bruvold, som regner med at laget i egen regi vil avholde kurs for enda flere ekvipasjer etter hvert.

IMPONERT: Gjeterhundkontakt i Lyngen Sau og Geit, Peter Bruvold, har vært lokalt ansvarlig for kurset i kadaversøk på Lyngseidet, og er positivt overrasket over hvor raskt en hund kan læres opp til å søke kadaver. Han ser for seg enda flere kurs og stor nytteverdi i forhold til rovviltbekjempelsen.

Gjerdemateriell

PRAIRIE JORDBRUKSNETT
MARKEDSLEDER I NORGE

Trefil ARBED
garanterer
kvaliteten!

*Kvalitetsnettingen
m/ALUZINK fra TREFIL
ARBED fabrikken i
Luxembourg, har vi
importert siden 1988.
Økningen viser at
Norske bønder velger
kvalitet.*

Sauenett 90.6.15

Tråder 3,00/2,00
100m = 39,6 kg

Mediumnett 90.6.15.

Tråder 3,40/2,40
100 m = 56 kg

Utmarksnett 90.6.15

Tråder 3,70/2,70
100 m = 69 kg

Lavt sauenett 60.6.15

Tråder 3,40/2,40
50 m. = 26 kg

Lamme-nett (innmarksgjerde) 96.15.15

Tråder 3,00/2,00
50 m = 35,5 kg
100 m = 71 kg

ALUZINK belegg:

95 % Zink
5 % Aluzink
= Lengst levetid

Sauenett 90.8.15

Tråder 3,00/2,00
100 m = 45.6 kg

Ammekunett/ lamanett 120.10.15

Tråder 3,40/2,40
Ruller à 100 m

Medium reinnett 140.11.30

Tråder 3,40/2,40
Ruller à 100 m

Høyt reinnett 160 15.30

Tråder 3,40/2,40
Ruller à 100 m

Viltnett 200.22.15

Tråder 3,00/2,00
50 m = 50 kg

Piggtråd

1,70 mm.
Ruller à 250 m.

Stort utvalg i galv tråd

1,5—5,0 mm.
Til binding og
strekk

Kramper 20—70 mm.

Leveres i 1 kg, eller 5 kg. Spann.

Kramper m/mothake 4,0x40 eller 4,0x50.

Leveres i 5 kg. Spann.

Har også stort utvalg i spiker.

*Spør oss, eller våre forhandlere om et
«Gjerdetilbud». Vi leverer i Sør-Norge
m/egne biler. Gunstige frakttaler til
resten av landet.*

Fjermestad Gjerdelager

4355 Kvernaland · Tlf: 51 48 55 62 · Faks: 51 48 77 94

Mail: fjerm@online.no · Hjemmeside: Fjermestad.no

GJENSIDIG TILLIT: Trenede vokterhunder er preget på sau og betrakter de ullkleddes som individer i egen flokk. Her har Esibelle en fortrolig prat med søye nummer 4440.

Pyreneerhund vokter sauene i Neiden

I hele sommer har Katrine Berg Hansen fra Bindal og pyreneerhundtispa Esibelle gått rundt i det flere titalls kvadratkilometer store beiteområdet til Neiden beitelag i Sør-Varanger for å holde bjørn og andre rovdyr unna sauer og lam.

Etter flere år med store rovdyrtap og felling av bjørn, søkte Neiden beitelag i år Fylkesmannen i Finnmark om midler til ekstraordinært tilsyn. Søknaden ble avslått, men i stedet fikk beitelaget tildelt et prøveprosjekt med bruk av vokterhund.

Villig til å prøve

- Vi var åpne for å prøve alle muligheter, hvis noe kunne hjelpe, sier leder i Neiden beitelag, Bjørn Christiansen. - Tidligere hadde vi jo prøvd både ekstraordinært tilsyn, spesialgjerd rundt beredskapsarealer og inngjerding av dyrkamark og annen innmark med elektrisk forsterkede gjerdenett, uten at vi har greid å holde bjørnen borte. Hittil er det ikke noe annet tiltak enn raskt uttak av skadegjørerne som har hjulpet, sier han.

Trenger tid

- Nå kom egentlig opplegget med vokterhund alt for brått på oss, sier Christiansen. Vi tre i beitelaget fikk

beskjeden fra fylkesmannen 15. mai, og to vokterhunder og fører var på plass først ei uke før beiteslipp. Og selv om disse innleide hundene generelt er sosialisert på både mennesker og sau, så vi at tillitsforholdet ikke var tilstrekkelig til stede i starten, verken mellom hundene og sauene eller mellom hundene og folket på de tre sauebrukene i Neiden.

I ettertid har vi lært at hundene trenger minst tre måneder på å etablere det riktige forholdet til folk og besetninger der de skal jobbe, sier Christiansen.

Nok med én hund

- Om starten ble noe kaotisk, har patruljeringen mellom de fire gjeter-

hyttene i beiteområdet fungert godt etter hvert, forteller fylkesleder i Finnmark Sau og Geit, Roy Mikkola. Han er selv en av de tre som utgjør Neiden beitelag, og er den som har hatt vokterhundekvipasjene boende på gården. Det vil si - etter noen ukers utprøving bestemte man seg for å sende den ene hunden tilbake til utleieren i Nord-Trøndelag. Hundefører Katrine Berg Hansen følte hun både hadde bedre kontroll og fikk gjort mer effektivt arbeid når hun bare hadde den ene hunden.

Forstyrrer rovdyras adferd

Pyreneerhunder er såkalte territorialhunder. Det vil si at de er avlet for å beskytte dyr og eiendom og alt som hører «flokken» til på den gården/familien den selv hører hjemme. Den har stort mot og bjeffer mot rovdyr for å skremme dem vekk. Spesielt vakt-somme er de om natta. Tanken med patruljering i terrenget med vokterhund er at den skal oppdage rovdyra før de får gjort noen skade, forstyrre dem i adferden så de trekker vekk, eller eventuelt jage dem ut av beiteområdet. I tillegg skal hunden finne kadaver, dersom rovdyret har gjort skade før hunden kom til stedet.

Mikkola tror likevel ikke at bruk av vokterhunder egner seg som beskyttelse alle rovdyrutsatte steder i landet.

- Her i vårt område er det ingen andre enn vi som har sauer på beite, så her vil det i prinsippet kunne fungere. Men der det er tettere mellom beitelaga, vil jo rovdyra bare bli jaget over til nabobeitet, sier Roy Mikkola.

Få bjørneskader

Om det skyldes vokterhunden eller tilfeldigheter, synes fylkeslederen det er litt tidlig å ta stilling til, men i de første sommermånedene var det ingen bjørneskader innenfor Neiden beitelag sitt område denne sesongen. I ettertid har det imidlertid vært to angrep av bjørn. Etter det første tilfellet har eierne funnet seks døde sauer og tre lam. I det andre tilfellet mistet de en sau og ett lam. Etter sporene og bittmerkene å dømme var det snakk om en ganske liten bjørn. Fellingstillatelse ble i begge tilfeller gitt umiddelbart, og det kommunale fellingslaget var raskt på plass. Bjørnen hadde imidlertid bare gått raskt gjennom beiteområdet i begge tilfellene og tatt seg noe mat

KLAR TIL INNSATS: Leder i Neiden beitelag, Bjørn Christiansen sammen med hundefører Katrine Berg-Hansen (t.v), oppdretter Astrid Brenne Moe (t.h.) og pyreneerhundene Sture og Esibelle, helt i starten av beitesesongen.

PÅ JOBB: Katrine og Sture har nettopp begynt i vokterjobben og bruker de første dagene til å bli kjent med Roy Mikkolas sauer før de slippes på utmarksbeite.

underveis. Jegernes hunder fulgte sporet, og påviste at bjørnen begge ganger hadde krysset Neidenelva og gått videre ut av beiteområdet og inn i Finland. Derfor antar man at det er snakk om samme bjørn begge gangene.

Lært mye

Selv om man ikke har sluppet helt unna bjørneangrep i Neiden i år heller, sier Roy Mikkola at man uansett har lært nokså mye om vokterhunder denne sesongen.

- Blant annet har vi forstått at beiteområdet har vært alt for stort å patruljere for bare én vokterhund med fører. Dersom prosjektet blir videreført i 2011 vil vi dessuten sørge for å få hund og fører hit mye tidligere i sesongen, slik at man har tid til sosialisering mellom hund, sauer og mennesker, sier Mikkola.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

OKTANA/la Foto: © Vera Gjersæe

FORMEL

FORMEL Lam

Spesialfôr til lam som kan brukes vår og høst. Gir topp kjøttfylde og god klassifisering av lamma. FORMEL Lam sikrer økonomien i oppfôringa.

- Kan gis etter appetitt
- Høgt innhold av fiber gir god vom og forebygger diaré
- Sikrer stabilt fôropptak og høy daglig tilvekst
- Mineralinnhold som forebygger urinstein

Sommerjobb i det fri

Katrine Berg-Hansen (26) har hatt den optimale drømmejobben denne sommeren hvis man er dyrekjær, liker å ferdes i skog og mark døgnet rundt og ikke er redd for å møte på bjørn.

Marinbiologen fra Bindal i Nordland er vant til å være ute. Hun har etter eget utsagn «levd det glade friluftsliv» de tre siste årene, med blant annet overvintringer i Alaska. Hun er generelt hundeinteressert, og har tidligere gått en beitesong med pyreneerhund mot jerv i Jotunheimen. Derfor var det ikke i hennes tanker å si nei da pyreneerhundoppdretter Astrid Brenne Moe fra Kolvereid i Nord-Trøndelag hadde leid bort to vokterhunder til Fylkesmannen i Finnmark og trengte en hundefører.

DRØMMEJOB: Katrine Berg-Hansen (26) er friluftsmenneske og stortrives som vokterhundfører i utmarka i Neiden.

Forstyrrer rovdyras adferd

Jobben startet i begynnelsen av juni, og gikk ut på å bli kjent med hundene Esibelle (4 år) og Sture (1½ år). 8. juni reiste hun med hundene til Neiden, hvor hun gjorde seg kjent i beiteområdet før beiteslipp. Ei uke senere slapp de tre bøndene i Neiden beitelag sauer og lam ut på innmarka rundt gårdene sine. Vokterhundekvipasjen benyttet sjansen til å venne beitedyra til hundene under oversiktlige forhold, selv om det ideelle nok hadde vært å ha vesentlig lenger tid på seg.

Etter at sauene ble sluppet i utmarka, har Katrine og hundene gått rundt i det samme området hver eneste dag. I blant har hun overnattet på en av de fire gjeterhyttene i området, før hun dagen etter har fortsatt videre til den neste. Hensikten med vokterhunder i terrenget er at de skal markere eventuelle rovdyr og forstyrre dem i adferden slik at de trekker ut av beiteområdet. Dessuten skal hundene finne eventuelle kadaver etter rovviltangrep.

Ikke redd bjørn

Katrine gikk med begge hundene den første tiden, men det ble litt mye å passe på, så etter hvert valgte man å sende hjem den unge hannhunden. Resten av tiden fram til 1. august patruljerte hun, så godt det lot seg gjøre, hele det store beiteområdet med Esibelle. I august ble hun avløst av en ny fører før hun selv reiste på ferie.

Katrine er ikke lettskremt, og har aldri vært redd for å møte bjørn. For det første er hun vant til livet i villmarka. Dessuten vet hun at pyreneerhunden har mot nok til å jage rovdyra. Det er det den er avlet for gjennom flere århundrer i grenseområdene mellom Frankrike og Spania.

Eneste oppdretter som trener vokterhund

Astrid Brenne Moe på Kolvereid i Nord-Trøndelag har drevet med oppdrett av pyreneerhunder i 25 år, og er den eneste oppdretteren i landet som også driver opptrening av vokterhunder.

- Egentlig er det litt tilfeldig at akkurat pyreneerhunden ble min rase, forteller Astrid, som avler sine store hvite hunder under kennelnavnet «Laugtuns». Hundene veier fra 40 til mer enn 70 kilo som voksne og er avlet fram for å vokte sin herres familie, buskap og eiendom. Fra naturens side identifiserer de seg sterkt med sin egen «flokk» og er generelt skeptiske til alle fremmede, både mennesker og dyr.

Leies ut eller selges

Astrid Brenne Moe driver opptrening av pyreneerhundene sine med tanke på vokteroppdrag for sauenæringa. Hjemme på Kolvereid i Nord-Trøndelag har hun en liten sauebesetning som hun bruker for å prege hundene på sau, slik at hundene identifiserer seg med dyra og oppfatter dem som individer i sin egen flokk. Ferdig trenede hunder selges til sauebønder som ønsker å bruke hundene for å forebygge rovviltangrep, eller leies ut til beite-lag og andre med samme behov.

For store områder

Hundene hennes har flere ganger deltatt i vellykkede vokterprosjekter rundt om i landet, særlig der sauene beiter i nærområdene rundt den gården de hører hjemme. I utmark avhenger suksessen sterkt av størrelsen på beiteområdet og av antall rovdyr som finnes der. Generelt mener Astrid at alle vokterhundprosjekter som har vært gjennomført i regi av fylkesmennene rundt om, har det til felles at hund og fører settes inn i alt for store beiteområder til å greie å holde hele området fritt for rovvilt.

DEN ENESTE: Astrid Brenne Moe på Kolvereid i Nord-Trøndelag har drevet med oppdrett av pyreneerhunder i 25 år, og er den eneste oppdretteren i landet som også driver opptrening av vokterhunder.

Knapp tid

I Neiden fikk prosjektet dessverre også for knapp forberedelsestid. Det tar gjerne flere måneder for hunden å binde seg tilstrekkelig til en ny familie/fører og sauene deres. I samråd med oppdragsgiveren, Fylkesmannen i Finnmark, gikk hun imidlertid med på å prøve likevel, men det ble veldig mye

stress i starten for alle parter. Etter at hundefører Katrine Berg-Hansen hadde vært på stedet med hundene i et par-tre uker, reiste oppdretteren rett og slett opp til Finnmark for å hjelpe henne i å vurdere situasjonen og se om dette var noe å fortsette med utover sommeren.

Bør eie egen hund

Ting fungerte bedre etter hvert, så prosjektet fortsatte.

- Vi har jo ikke så alt for mye erfaring med vokterhunder mot ulike typer rovvilt her i Norge. Om det ikke blir topp resultat hver gang, må vi prøve å skaffe oss erfaring og ta lærdom av det vi opplever underveis, sier Astrid Brenne Moe.

På sikt ser hun imidlertid ikke noen framtid i at bøndene bruker innleide vokterhunder for å passe saueflokkene på sommerbeitet. Hun mener det bør etableres en ordning slik at sauebøndene får støtte til innkjøp av egne hunder de stedene dette ansees for aktuelt. Bare ved å bo på gården og i sauehuset, vil vokterhunden utvikle sterke nok bånd og hengivenhet til sin egen «familie» (inkludert folk og besetning) til å fungere slik den har gjort i Sør-Europa i flere hundre år.

STREKKMETALL TIL SAU

Norsk kvalitet, galvanisert

Platetykkelse: 3,0 + 3,5 eller 4,5 mm
Hullåpning: 15 x 38, 17 x 38 eller 19 x 40 mm
Platelengder på lager: 160 – 300 cm

Vi leverer:

Løse plater, (til deg som har trevirke selv)
Som byggesett, (vi lev. imp. plank, m/festemidler)
Sveiset på stålrammer, (med 3,5 mm plater)

Vi sender over hele landet, på billigste måte.
(leverer selv i Sør-/Vest-Norge, med egen bil)

Beste kvalitet, til beste priser!

Fjermestad Gjerdelager

4355 Kvernaland - Tlf. 51 48 55 62 - Fax. 51 48 77 94

TRIVES: Jan Peder Simonsen trives med arbeidet i de tre geitefjøsene i Straumfjord, og synes avløseryrket har vært både interessant og givende.

30 år som avløser i Straumfjord avløserring

Jan Peder Simonsen i Straumfjord avløserring i Nordreisa i Troms ble 20. mai 2010 tildelt Norges Vels medalje for lang og tro tjeneste. Da hadde han stelt fjøs og husdyr i den samme avløserringen i 30 år.

Selve overrekkelsen fant sted under en tilstelning i regi av avløserringen selv, og tildelingen kom svært overraskende på den sindige og litt beskjedne 60-åringen.

Erfaren og stabil

Jan Peder Simonsen har arbeidet på mange ulike gårdsbruk i løpet av de 30

årene som mer eller mindre heltidsansatt avløser i hjembygda. Men flere har sluttet med husdyr i Straumfjord, og i dag deler han sin 80% stilling mellom tre geitebruk, hvor han jobber sju timer daglig i 10-dagersperioder hos hver av dem.

- Vi er veldig godt fornøyde med å ha en slik kar i fjøsene våre, sier Vidar Marvik, som er en av de tre arbeidsgiverne. Særlig setter de pris på den stabiliteten det innebærer å ha Jan Peder ansatt.

- Vi kan alltid stole på ham. Har han sagt han kommer, så kommer han. Samtidig har vi fleksibilitet begge veier. Han kan justere de dagene han skal være hos den enkelte, og det er sjelden

noe problem å få tilpasset avløsningen om vi har behov for å reise bort utenom programmet, sier Marvik.

Marvik er også veldig takknemlig for å ha en så erfaren mann som avløser. - Jan Peder vet hva han gjør, han kjenner dyra og dyra kjenner ham.

Allsidig yrkesbakgrunn

Om Jan Peder Simonsen nå kan feire 30-årsjubileum i den bygda hvor han selv ble født for 60 år siden, betyr ikke det at han har gått rundt i Straumfjord all sin dag. Allerede som 15-åring reiste han ut med skoleskipet Gand, og deretter fulgte to år på tankskip i utenriksfart. Senere var Simonsen innom både hotellbransjen og fiskeindustrien, før

han begynte som gruvearbeider på Stjernøya i Altafjorden i Finnmark, der de utvant nefelinsyenitt til glass-industrien. I ti år pendlet ham mellom Nordreisa og Stjernøya, og var borte fra familien ei uke om gangen. Da orket han ikke pendlerlivet mer. Han fikk tilbud om jobb i avløseringen, og har altså trivdes med det i tre tiår.

Lettere med åra

Avløseryrket er òg et vanskelig yrke som fordrer folk med kompetanse og interesse for næringa. I tillegg er det fysisk krevende. Den drevne yrkesutøveren i Straumfjord har imidlertid ingen planer om å pensjonere seg, og kommer neppe til å trappe ned med det første selv om han nå har rundet 60. Han mener arbeidet i seg selv er mye lettere nå enn for noen år siden, og nevner vasking av melkeanlegg som et eksempel. Dette var en prosess som han før brukte lang tid på, men som i dag går automatisk i de fleste fjøs.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

ARBEIDSGIVER OG ANSATT: Vidar Marvik (t.v.) er en av Jan Peder Simonsens arbeidsgivere, og han setter stor pris på sin erfarne og pålitelige avløser. Her inspirerer bonden og avløseren Marviks geiteflokk.

Sau på Data

Led-Sau – dataprogram for aktive saueholdere

- Full oversikt over buskapen din, hver søye har kartotek kort med hele livet på et sted.
- Enkel og sikker registrering.
- Slaktedata og indekser hentes fra Internett.
- Henter data fra vekter, PDA og lesestaver.
- Helse - Føring - KSL - prognoser - stamtavle.
- Vi hjelper deg i gang.

Pris kr 1.200,- + mva

PDA, med og uten RFID-leser forenkler registreringen betydelig.

- Vi har 3 års erfaring med PDA til registrering av opplysninger.
- Kan brukes til registrering av vekter, paring, lamming, scanning, hendelser, behandling, sortering, oppslag m.m.
- Kan sende til Sauekontrollen.

Pris PDA og nødvendig program, fra kr 2.890,- + mva

LINDHOLT DATA

-20 år med data så folk forstår det!

For flere opplysninger ring: 62 34 50 05
- eller besøk vår nettside: lindholtdata.no

Jobber for småfe- næringens omdømme og rekruttering

Verna Viken i Nordreisa i Troms har ønske og visjon om å få folk til å bli boende på landsbygda, og gjør det hun kan for å formidle viktigheten av å drive med dyr, mat og landskapspleie. Og særlig er hun opptatt av omdømmet og rekrutteringen til småfenæringen.

Verna Viken på Viken gård ut mot Reisa fjorden i Troms, har ledet NSGs lokallag i Nordreisa i to år. Selv driver

hun og familien en allsidig virksomhet bestående av 70 vinterføra sauer, økologiske bringebær, solbær og rips og «inn på tunet»-virksomhet med avlastningshjem barn og unge på ettermiddagstid og i helger. I tillegg har Verna etablert Viken gårdsmuseum, basert på gammelt husgeråd og gjenstander fra tidlig i forrige århundre. Viken var blant de heldige i området som ikke fikk gården brent ned av den tyske okkupasjonsmakten under andre verdenskrig, og har dermed bevart ting fra flere generasjoner tilbake.

Blant annet gjennom «inn på tunet»-virksomhetene har Verna Viken sett hvordan sauehold og gårdsarbeid generelt appellerer til den yngre garde, og hvordan slikt arbeid gir mestringsopplevelser, der andre samfunnskrav blir for vanskelig. - Ungene er med i alt arbeid her på gården, sier Verna, som er sikker på at det blant flokken som er og har vært hjemme på Vik er mange som i framtiden vil være å finne i tilrettelagt arbeid i landbruket.

Rekruttering til et fortsatt aktivt landbruk i framtiden er blitt en av Verna Vikens store kjepphester. Hun har håp og ønsker om at landbruksrelaterte tema kan få større plass i undervisningsopplegget i videregående skoler, og at det kan legges opp slik at ungdommene får komme ut og virkelig se og oppleve hva landbruket går ut på. Rekrutteringsengasjementet gjelder imidlertid ikke bare småfenæringen, selv om den kanskje ligger hennes hjerte nærmest. Til tross for at dramatisk mange, av ulike årsaker, har sluttet med sau i kommunen de siste åra, er nemlig Nordreisa et godt sted å drive med småfe. - Vi produserer noe av landets beste lammekjøtt her oppe og har enkelte år ligget i landstoppen når det gjelder kvalitet i Norturas oversikter. Og det må vi huske på når værforholdene, naturen og andre uforutsigbarheter truer med å ta motet fra oss, sier lokallagslederen.

FRAMTIDIGE SAUEBØNDER:

Lokallagsleder Verna Viken i Nordreisa Sau og Geit er opptatt av småfenæringens omdømme, og av rekruttering til yrket. Om hun har lyktes på hjemmebane, slik at det blir sauebønder av barnebarna Fredrik (t.v.) eller Kasper er imidlertid litt tidlig å si.

BRENNER FOR NÆRINGEN:
Verna Viken, lokallagsleder i Nordreisa Sau og Geit, er glad i landbruket, og prøver å gjøre sitt for å få opp småfænenæringens omdømme i storsamfunnet. Her er hun med ett av gårdens kopplam.

Nordreisa Sau og Geit, som kunne feire 30-årsjubileum i fjor, har et aktivt og godt miljø. Ca. 40 medlemmer, fordelt på et titalls geitebruk, omtrent det dobbelte antall sauebruk og noen familie- og støttemedlemmer, holder godt sammen både i private og faglige sammenhenger. Laget selv arrangerer ikke annet enn styremøter og årsmøte, men i tillegg har medlemmene med jevne mellomrom tilbud om å delta på landbrukskafé i regi av kommunen, med faglig og sosialt program. Dessuten har man eget slakteri i nærheten, Tømmernes private småfæslakteri på Storslett. Her foregår også produksjon av blant annet pinnekjøtt og fenalår.

Som i andre deler av landet, har også småfeholderne i Nordreisa sitt å stri med. I 2010 har for eksempel mange fått beiter og jorder ødelagt av isbrann, og på Viken har man denne sommeren måttet pløye opp 80% av innmarka for å så i gras på nytt. Stedvis har det av

samme grunn også vært lite mat i utmarka.

Man opplever også stadig større tap til rovdyr, hovedsakelig gaupe og jerv. Problemene varierer imidlertid år for år. 2008 var et skikkelig uår når det gjaldt rovdyr. Viken har ikke gjennomsnittstallene for hånden, men i dette året hadde ett av medlemmene et lammetap på 60%, mens den samme bonden nesten ikke mistet noen i 2009. Likevel var det nokså store tap til gaupa ute ved kysten i 2009, og til både gaupe og jerv i Røyeldalen og Moskodalen, lenger inne i landet.

I tillegg har laushunder vært et gjengangerproblem for bønder på kysten av Nordreisa. Noen har slitt seg hjemme, andre stammer fra turfolk, men resultatet har vært det samme – sauer som er revet i hjel eller jaget på havet.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

GJØDSELKJELLERPORT

Kontroll av gjødselporter.
Ta alltid en kontroll på gjødselporten din. Vi har delene på lager. Kanskje den bør skiftes ut?

EIKERPORTEN

en markedsleder, hvorfor:

- Den «skreddersys» dvs. den produseres etter ønskelige mål.
- Enkel å montere (ca. 4 t.) gjør det selv.
- Åpnes og lukkes på 1 min.
- Prisen er gunstig.

Agro - Bygg & Teknikk AS
N-3174 Revetal
Tlf.: 33 06 27 65 - 95 06 58 80
www.agrobygg.no

Innredning for sau, geit og storfe Strekkmetsall

**Holmslet
Mek. verksted AS**
8646 Korgen

Tlf.75 19 11 90
Mob.481 56 374
Fax75 19 11 90

Vil få landbruket i Vest-Finnmark på fote

Aktiviteten i landbruket i Finnmark har gått kraftig ned de siste årene. Som et ledd i å bremse den negative utviklingen har Porsanger, Karasjok og Kautokeino kommuner i vinter gjennomført et forprosjekt under navnet «Åvjovárre-bønders utfordringer – behov for ny satsning» for å kartlegge de utfordringer som finnes.

Nedgangen i landbruket i Finnmark gjelder både antall gårdsbruk og antall husdyr. De tre nabokommunene i Vest-Finnmark ønsker å gjøre noe med situasjonen. I februar 2010 ble det, i samarbeid med Sametinget og Innovasjon Norge, etablert et forprosjekt under ledelse av Alf Emil Paulsen i Lakselv. Mandatet var å finne ut mer om årsaken til den negative utviklingen. Hvilke problemer og driftsmessige utfordringer har næringen de ulike steder? Hva må til for at dagens bønder skal opprettholde drifta, og ikke minst hva skal til for å sikre rekruttering til næringen?

Prosjektlederen

Alf Emil Paulsen (25) er utdannet innen prosjekt og ledelse ved Høgskolen på Lillehammer. Sammen med to andre driver han eiendomsutviklingsselskapet Banak Leir AS i Lakselv, samt en antikvitets- og kunstforretning samme sted. I tillegg er han ved et par anledninger blitt leid inn av Porsanger kommune til å lede prosjekter i kommunal regi.

Informasjon fra bøndene selv

I løpet av forprosjektet ble det utarbeidet en intervjuguide som ble benyttet under besøk og telefon-samtaler med bønder fra hele området. Dette materialet kom i tillegg til tidligere utførte spørreundersøkelser i Karasjok og Kautokeino. Prosjektlederen har dessuten gjennom vinteren og våren deltatt på en rekke møter, kurs og forhandlinger innen landbrukssektoren, der det har kommet fram mye informasjon av interesse for kartleggingen.

Reindrifta har ikke vært en del av kartleggingsprosjektet, men utfordringer og samarbeid mellom jordbruk og reindrift står likevel sentralt i prosjektet. Dette med tanke på rett til

beiteområder, rovvilt, forproduksjon, inngjerding av jorder til forproduksjon og videreforedling av mat.

Søkt om hovedprosjekt

Resultatet er blitt en lang liste over aktuelle konkrete tiltak rettet mot landbruket og enkeltbønder med tanke på å stimulere til rekruttering og sikre etablert drift innen landbruksnæringen i de tre kommunene. Med bakgrunn i det som er kommet fram er det søkt om midler til å ansette 3 personer i et 3-årig prosjekt. Målet er å iverksette de mest aktuelle av tiltaksforslagene i rapporten fra forprosjektet.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

RESULTATER: De tiltakene som eventuelt settes i gang via Avievarre skal være målbare og gi konkrete resultater, sier prosjektleder Alf Emil Paulsen i Lakselv, som i vinter og vår har kartlagt utfordringene i landbruket i kommunene Porsanger, Karasjok og Kautokeino.

Aktuelle tiltak for å stimulere og bevare landbruket

Kartleggingen i forprosjektet «Avievarre» resulterte i en rekke aktuelle tiltak for å stimulere og bevare landbruket i kommunene Porsanger, Karasjok og Kautokeino. Tiltakene er foreslått av bøndene selv eller har kommet fram i samtaler med prosjektlederen. Ved en eventuell etablering av hovedprosjekt vil tiltakene bli organisert på en konkret og resultatmålbar måte. Blant forslagene nevnes:

- Utvidet, prosjektfinansiert rådgivningstilbud (økonomisk coaching) fra TINE til melkebønder som ønsker å etablere seg eller legge om.
- Koordineringsmøter mellom kommunene for å fordele eksisterende faglig kompetanse og arbeidskraft, etablere veterinærordninger, avløserordninger etc. slik at landbruket i alle de tre kommunene har tilgang til godene.
- Utarbeide egne strategier for hvordan dyrkamark som har ligget brakk en stund kan rehabiliteres på best mulig måte.
- Egne kommunale etablererstipend for landbruket som kan søkes både ved overtakelse/generasjonsskifte og ved nyetablering.
- Etablering av faste samarbeidsforum og -løsninger mellom landbruket, reindriftsnæringa og rovdyrprosjektene.
- Bistand til å utforme søknader, blant annet om økonomisk støtte til reingjerder rundt dyrkamark.
- Etablering av sauedrift i Kautokeino, med sommerbeite ute ved kysten i Porsanger kommune.

GOD SOMMER!

Sommeren står for tur, og for de aller fleste av oss ser vi fram mot en ettermiddagstid sommerferie. Etter en travel vår for både sauebonden og for dem som jobber på ullstasjonen, er det nå på tide og få ladet opp batteriene til høsten. Mens mange sauebønder har brukt våren og forsommeren til først lamming og deretter å få sau og lam på fjellbeite, har ullstasjonene jobbet hardt for å bli ferdig med oppgjørene for vårellen. Før vi tar sommerferie i midten av juli, skal alle som har levert ulla til Fatland Ull AS ha fått oppgjør.

Våren har vært veldig positiv sett med Fatland Ull sine øyne. Etter nye tilskuddssatser og priser fra i fjor, er det sikkert mange som er blitt positivt overrasket over ulloppgjøret denne våren. Det gjelder i hovedsak de som klipper to ganger pr. år, og som etter all sannsynlighet har fått bedre priser på år oppgjøret enn før. I en periode der det har vært synkende priser over lang tid, er det viktig og ta med seg det positive!

Prisene på verdensmarkedet har også gått opp denne våren, og det skal bli spennende og se om de gode prisene vil holde seg framover mot høsten og vinteren. Det vil være en viktig faktor, sammen med tilskuddssatsene, når vi skal sette opp den nye prislisten på ull til høsten. Selv om mesteparten av ulla går til eksport, har det vært god etterspørsel etter ulla og vi kunne faktisk ha solgt mye mer ull enn det vi har fått inn til nå i år. Det betyr at vi gjerne tar i mot nye produsenter, og ønsker ulla fra både gamle og nye bønder når høstulla skal leveres. Nye sauelag som ønsker og levere ulla til Fatland Ull AS; ta gjerne kontakt med en av våre ullstasjoner. Sauelag som aktivt er med og samler inn ull, får 85 øre pr. kg i innsamlingsgodtgjørelse.

Fatland Ull står på for deg!

FATLAND ULL AS

P.B. 90, HUSØY, 4299 AVALDSNES

Fatland Ull, Karmøy
Tlf. 52 84 30 15

Fatland Ull, Jæren
Tlf. 51 66 93 93

Fatland Ull, Lofoten
Tlf. 76 08 00 72

Fatland Ull AS vil ønske både nye og gamle produsenter en strålende sommer, og ser fram mot nye ulleleveranser til høsten!

Leine Merino
Ren Norsk merinoull med naturlig lanolin
Strikk og vevgarn: 1,2,3 og 4-tråds garn
Kardet og lett vasket merinoull til filting
www.leinemerino.no, mob 9771 5081
anders@leinemerino.no

SPINNVILT

rokker, spinneutstyr, kardemaskiner, kammer m.m.
SPINNEKURS.

www.spinnvilt.no

Lyngen værring ønsker å bevare nordnorske gener

Lyngen værring er skeptisk til den raske utskiftingen av genmaterialet som dagens seminavl medfører, og har foreslått et eget opplegg overfor avlsrådet for i større grad å ta vare på og utnytte de nordnorske genene.

- Etter at det nye avlsregimet i NSG har gjort slutt på muligheten til å utveksle værer mellom værringene, er semin eneste mulighet for tilskudd av nytt blod. Og seminværene rekrutteres bare unntaksvis fra landets tre nordligste fylker. Mye svært godt avlsmateriale spres ut til privatbesetninger uten at det i dagens avlsopplegg lar seg utnytte av værringene i regionen, sier leder i Lyngen værring, Peter Bruvold.

- Seminværene rekrutteres bare unntaksvis fra landets tre nordligste fylker. Dermed blir genene etter de nordnorske sauene, som har overlevd alt av klimamessige utfordringer opp gjennom årene, ganske raskt vannet ut. Denne problemstillingen må vi ta fatt

i, og har derfor foreslått en modell overfor avlsrådet som vil kunne bedre utnyttningen av dette genpotensialet i nordnorsk avlsarbeid, sier Bruvold.

Tilpasset nordnorske forhold

Bruvold mener det er grunn til å tro at

lokale sauer etter generasjoner avl har gener som er tilpasset de spesielle nordnorske driftsforholdene. De er utviklet for å kunne produsere godt i løpet av en kort sommer med dagslys, og dermed beiting, hele døgnet. Sauene har vendt seg til å takle den kalde

VIL BEVARE: Peter Bruvold i Lyngen Værring er opptatt av å ta vare på genene fra de beste nordnorske sauene, og håper å få til en spesialavtale med Avlsrådet.

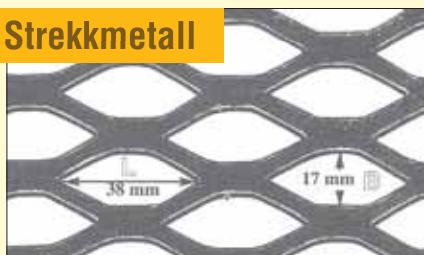

PRAKTEKSEMPLAR: Jørgen Karlsen og Peter Bruvold i Lyngen Værring med en flott og representativ ungvær av lokal herkomst, 200980130 Vigar fra Runo Berglund. I bakgrunnen ses Pollfjellet.

Kjøp innredning fra sauebonde og få et produkt som fungerer i praktisk arbeid!

Se mer på våre nye hjemmesider:
www.sorboen.com

Strekkmetail

Løst eller på selvbærende rammer!
Ny type 4 mm platetykkelse = 11,2 kg/m².

Komposittgulv

- 38 x 38 mm
- 17 mm spalteavstand
- ca. 16 kg/m²

Komposittgulv i flammehemmende polyester med antisklibelegg.
Kompositten er selvbærende opp til 240 cm.

En prisgunstig norsk tak- og veggplate til bruk i husdyrrom.

Veggplate i helstøpt plast.
Ingen gnaging.

Varene leveres med pris inklusive frakt i hele landet. Ring oss for nærmere info.

Ferdigbehandlede plater, for utsatte miljøer.
Forhandler over hele landet.

Tlf. 320 85 514
Mob. 412 38 340/975 62 268
Fax. 320 83 003
E-post: post@sorboen.com
www.sorboen.com

Roar Pelsindustri DA

Kampebråten 10, Pb. 157, 1300 Sandvika, etablert 1946

Mottar alle sorter skinn for beredning
Alle sau- og lammeskinn leveres vaskbare
Skinnslevering alle dager, også lørdager og søndager

Beredningspriser sau/lam, stor sau/vær:

1 stk.: 280,- / 2-5 stk.: 260,- / 6-10 stk.: 255,-
11-15 stk.: 250,- / 16-25 stk.: 245,- / Over 25 stk.: 230,-

Alle priser eks. mva.

Sammenlign gjerne vår kvalitet/pris

Vi har henteavtale med de fleste slakterier

www.roarpels.no - Tlf.: 67 54 87 02 - E-post: post@roarpels.no

våren og høsten, og nyttegjøre seg gras-
typene, urtene og sukkerinnholdet i
vekstene.

- Jeg sier ikke at sauer fra andre
landsdeler er dårlige, men vi er skeptiske
til den raske utskiftingen av gen-
materialet som vi opplever nå. Hvis vi
om 20 år får se at sauene har mistet
mange av de egenskapene som trengs
her nord, ja, da er veien tilbake veldig
lang, sier Bruvold.

Egen retursæd

Sammen med Lyngen Sau og Geit har
derfor værringen sendt et forslag til
avlsrådet om en ordning som vil senke
tempoet i denne genutskiftingen. Man
ønsker å få sende inn et titalls ungvæ-
rer til sædtapping på Staur, etter gode
nordnorske morsauer. Sæden foreslås så
tatt i retur og brukt i eliteparing for
videre gransking av døtrene.

-Tidligere byttet vi på de beste
værene internt mellom ringene i fylket.
Når dette ikke lenger tillates, vil en
ordning som den foreslåtte kunne sikre
at vi likevel kan få utnyttet gen-
mangfoldet vårt, sier Peter Bruvold.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

Lyngen værring

Lyngen værring ble stiftet høsten
1967 som en del av Lyngen Sau og
Geit. Før den tid var det et vær-
holdslag. I november 1973 ble ring-
en skilt ut fra Lyngen Sau og Geit
som egen juridisk enhet.

Ringene omfatter i dag ni beset-
ninger med i alt rundt tusen vinter-
føra sauer. Tidligere favnet Lyngen
værring enda flere besetninger, men
for et par år siden delte avlsmiljøet i
Lyngen seg, da noen av medlem-
mene gikk ut og dannet sin egen
værring, Alperingen.

Lyngen værring har oppnådd
gode avlsresultater, og har opp-
gjennom årene levert følgende
seminværer til NSG Semin: Drønn,
Snert, Sakkarias, Lur og Soski.

Sykepleier og deltidssauebonde

*Ellen Strand i Skoganvarre i
Porsanger kommune er saue-
bonde. Men som så mange
andre i Finnmark driver hun
næringen på deltid.*

Ellen Strand har hatt sau i 10 år, og
flokken på 50 vinterføra dyr drives i
samarbeid med svigerinnen. Jentene
deler på fjøsstellet og det som ellers
hører med, og begge drar fordel av å
være to om arbeidet.

Tre mil unna

Ellens sauehold drives imidlertid på

deltid. Hovedinntekten sin henter hun
i Lakselv, tre mil hjemmefra, der hun
arbeider som sykepleier ved Porsanger
Helsetun.

Sauene til de to svigerinnene går på
sommerbeite ved Voulajok. Området
huser flere store rovdyr og årlig mister
besetningen enkeltdyr til blant annet
bjørn.

- Det er det negative med saue-
holdet. Det tar på å finne kadaver eller
skadede sauer og lam når vi går tilsyns-
rundene våre, sier Ellen Strand i
Skoganvarre i Finnmark.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

PÅKJENNING: Sykepleier Ellen Strand er vant til litt av hvert gjennom arbeidet sitt, men synes likevel påkjenningen ved å finne rovdyrdrepte sauer og lam er verre enn alt annet.

Nessemaskin- Vi har det meste - rimelegare enn dei fleste!

Sterke, driftssikre gjerdeapparat for nettdrift eller for batteridrift, med eller utan solcelle. 3 års garanti.

Secur 2000, for midtels og lange gjerde. 4 Joule, 10.000 Volt. Ekstra uttak som gjev 0,8 Joule. Lamper avslører spenningsstap og jordinga kan testast. Kr 1.652,00.

Secur 2005, for midtels og lange gjerde. 6 Joule, 12.000 Volt. Ekstra uttak som gjev 1,2 Joule. Lamper avslører spenningsstap og jordinga kan testast. Kr 2.160,00.

Secur 2006, same apparat som Secur 2005 men har i tillegg digitalt display som viser isolasjonen på gjerdet med bargraf og i prosent. Kr 2.948,00.

UBlison 12000, intelligent gjerdeapparat med slagstyrke 12 Joule. Kr 4380,00.

Clos 2000. Eit kraftig apparat med 4 Joule slagstyrke, 10.000 V. Svir graset. Kr 1.565,00.

Clos 2005. Dette er apparatet for vanskelege dyr og vanskelege gjerdeforhold. Slagstyrke 6 Joule, ekstra uttak som gjev 0,4 Joule, 10.000V Kr 2.060,00.

Secur gjerdeapparata gjev doble støytimpulsar og som dermed gjev endå betre verknad.

Supersterke batteriapparat m/regulerbar slagstyrke

(Leverte utan batteri)

393-613.000, **Secur 100**, Slagstyrke 170 - 1000 mJ, kr 1765,00

393-613.200, **Secur 130**, Slagstyrke 220 - 1300 mJ, kr 2143,00

393-613.300, Secur 130 + 6W solcelle, kr 2948,00.

393-613.400, **Secur 200**, Slagstyrke 330 - 2000 mJ, kr 2323,00

393-613.500, Secur 200 + 10W solcelle, kr 4020,00.

393-613.600, **Secur 300**, Slagstyrke 500 - 3000 mJ, kr 2680,00

393-613.700, Secur 300 + 25W solcelle, kr 6520,00.

Nyheit! 393-613.800, **Secur 500**, Slagstyrke inntil 5000 mJ. Leverer impulsar berre når dyret er i kontakt med gjerdet - og dermed lang levetid for batteriet, kr 3498,00

Tørrbatteri. Eit kvalitetsbatteri som høver til alle vanlege gjerdeapparater. Naturvenlege utan kvikksølv og kadmium.

363-441212, 9V, 55 Ah, kr 130,00

363-441213, 9V, 90 Ah, kr 195,00

363-441219, 9V, 130 Ah, kr 235,00

Gjerdestolpar i plast med solid jordpigg.

363-441802, Kvit heilisolierende titan gjerdestolpe, totalengde 110 cm. Kr 15,00.

363-441808, Titan Plus gjerdestolpe, same type som 441802 men med forsterka tråkeplate. Kr 18,00.

363-441809, same type som 441808 men totalengde 157 cm. Kr 25,00.

230-10644, Glasfiberarmert orange gjerdestolpe. Totalengde 103 cm. Kr 18,00.

230-10646, Forlenger 45 cm (for 10644). Kr 9,00.

Spenningsmålar

3 9 3 - 6 6 0 3 0 2, Spenningsmålar med jordspyd og 6 lys. Måler spenningar fra 1.000 - 10.000 Volt. Kr 123,00.

363-44669, Batteridreven spenningsmålar (9 V batteri) med 5 lys. Måler spenningar frå low - 8.000 Volt. Kr 275,00.

890-270126, Gjerdetestar. Gjer det lettare å overvake gjerdet. Når spenninga blir for låg startar lampen å blinke. Kr 290,00.

Gjerdetråd og band.

Extra Bleu tråd. Med 6 leiarar, motstand 0,019 Ohm/m. 393-631200, Rull 250 m, kr 235,00. 393-631400, Rull 500 m, kr 450,00. Med 9 leiarar, motstand 0,12 Ohm/m. 393-631300, Rull 500 m, kr 565,00.

Fletta gjerdetråd/tau. Innerkjerne av perlon, ytterkjerne av polyetylen, 6 leiarar. 146-4, 4 mm, 200 m, kr 265,00. 146-6, 6 mm, 200 m, kr 300,00.

393-635400, Ruban Bleu band 12 mm. Forsterka kant, 5 leiarar 0,25 mm, motstand 0,077 Ohm/m. Rull 200 m, kr 192,00.

393-636000, Rublanc Renforce 10 mm. Forsterka band, 3 leiarar 0,30 mm. Motstand 0,083 Ohm/m. Spesielt utvikla for ekstreme vilkår. Rull 200 m, kr 213,00.

406-WZ300, Trådvinde med lås, stativ og reim. Kapasitet 1000 m tråd eller 600 m band. Kr 200,00. 406-WZ301, Ekstra trommel, kr 135,00.

Euro-netz Elektrisk gjerdenetting

Nettingen har sveisa (plomberte) maskekruss og blir leverte i 50 m lengde med 14 påsette stolpar med 1 eller 2 piggar.

Sau/geitenetting finst i høgde 90 cm og 106 cm.

Kombinetting finst i 90 og 105 cm høgde. Denne nettingen har innstøpte støttespilar (i tillegg til dei 14 stolpane). Den største slageren i elektrisk sauenetting. Nettingen står stødig og pent oppreist.

Art. nr.:

148-901,
148-902,
148-1061
148-1062,
148-KOMBI 901
148-KOMBI 902
148-KOMBI 1051
148-KOMBI 1052

Sauenetting ekstra
Sauenetting ekstra
Sau/geitenetting plus
Sau/geitenetting plus
Kombinetting
Kombinetting
Kombinetting
Kombinetting

Størrelse

90 cm x 50 m
90 cm x 50 m
106 cm x 50 m
106 cm x 50 m
90 cm x 50 m
90 cm x 50 m
105 cm x 50 m
105 cm x 50 m

Ant. piggar

1 pigg
2 piggar
1 pigg
2 piggar
1 pigg
2 piggar
1 pigg
2 piggar

Pris

725,00
825,00
850,00
950,00
725,00
825,00
850,00
950,00

Rimelege klokkevekt for allsidig bruks. Stålkasse og tydelege tal.
363-29951, 10 kg - 50 g.
363-29952, 25 kg - 100 g.
363-29953, 50 kg - 200 g.
363-29954, 100 kg - 500 g.
Pris kr 210,00.

Elgvekt

363-2994, Rimeleg "elg-vekt", kapasitet 250 kg, 1 kg gradering, kr 900,00.

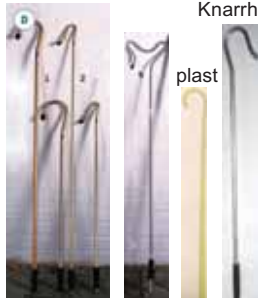
Salter klokkevekt.
Størrelse 5, 10, 25, 50 og 100 kg, kr 630,00
Størrelse 200 og 300 kg, kr 3.400,00.

Teljeapparat, inntil 9999. Enkel nullstilling.
Handmodell, kr 100,00.
Bordmodell, kr 120,00.

Gjetarkrokar

Knarrhult's

Mange ulike modeller gjetarkrokar. Pris frå kr 65,00.

Dieselpumpe

1331-18702.SET, Dieselpumpe med teljeverk og pistolholder montert på plate. 4 m slange, tilkopplingsdeler, tilbakeslagsventil og automatisk pistol. Kr 3800,00.

230 Volt, kapasitet max: 3000l/time, 370 Watt, maks lyfthøgde: 17 m

Transportvogn

145-3046, Transportvogn som kan leggjast saman. Segl av polypropylen. Enkel å handtere og tek liten plass å oppbevare. Kapasitet ca 70 kg.
Str. samanlagt: ca. 134 x 32 x 25 cm
Str.i bruk: ca. 150 x 80 x 25 cm.
Vekt 6,5 kg. Kr 800,00.

Phillips doserings-sprøyte!

126-441004, NJ Phillips doserings-sprøyte 20 ml, med 1,5 m slange og 2,5 l væskebeholder. Kr 799,00.

Smittevern

Hanskar i str S, M, L, XL.
Latexhansker Kr 77,00.
Vinylhansker. Kr 75,00.

780-101121002, Veterinærfrakk av PVC-belagt vevd stoff. Kr 264,00.

Veterinærfrakk av polyurethan-belagt vasssett, pustande og slitesterkt materiale. Str M - XL.
780-10112110.., Med kort arm. Kr 660,00.
780-10112100.., Med lang arm. Kr 800,00.

123-88050+str, Slicker overtrekk-støvel. Lett å stige ned i med fot-tøy på. Kr 298,00.

123-84452+str., BATA gjødselbestandig vernestøvel med ståltå. Str. 38 - 47. Kr 310,00.

Kontroll og atter kontroll

445-1213, Doseringsmarkør i solid materiale som sit godt på handa. Kr 80,00.
Raud, blå, grøn merkeblokk kr 32,00 pr stk.

415-4125PVC, PVC forklede for vær. For bruk på den tida du ikkje ynskar at sauene skal verta para. Kr 80,00.

Springsele for vær. Para sau vert tydeleg merkte av fargeblokka som er festa på undersida av springsele.
415-4100, Springsele av lær kr 135,00
415-4114, Springsele nylon m/fix-lås kr 130,00

Landets største utval av klippemaskinknivar/kammar

780-100100100, Heiniger Jet kniv. Går lett inn i tett ull. 4,4 mm tjukk. Kr 44,50.

780-100100108, Heiniger Edge kniv. Stor kutteflate og god kutteevne sjølv etter mange slipingar. 4,4 mm tjukk. Kr 44,50.

780-100100102, Heiniger Diamond kniv. "Run-in" kniv med tynne tenner. 3,6 mm tjukk. Kr 44,50.

Me utfører sliping av knivar og kammar, også for storfe. Kr 40,00 pr. sett.

780-100100025, Heiniger Ovin, 13-tinds standard kam. Ekstra sterke tindar. Kr 185,00.

126-541013, Heiniger Raging Warrior, 96 mm. Nedslipt. For open crossbredull. Kr 210,00

126-541074, Quantum, 95 mm. Ideell til norsk kvit sau. Kr 210,00.

Heiniger Super Charger 3,5, 92 mm. Ein god allround kam. Kr 210,00.
780-100100016S, Super Charger, nedslipt.
780-100100016, Charger høgge.
780-100100017, Charger venstre.

Dette er berre eit lite utval av alle knivar og kammar vi har. Be om gratis katalog eller sjå vår nettbutikk **nessemaskin.no**

Klippeutstyr!

888-001, **Lister Nova**. 250 W motor med liten ytre dimensjon. Lett og enkel maskin med snorbrytar. Fleksibel drivkabel med bajonett-lås for **Lister Fokus**, påsett standard 3" kniv og kam. Pris for komplett hengemaskin med verk-tøy og ekstra sett kniv/kam kr 8.200,00.

Icon Solaris handstykke frå Heiniger. Svært slank i utforminga og roleg vibrasjonslaus gange.

780-721160, m/Pin-drive, kr 3.650,00.
780-721180, m/Worm-drive, kr 3.650,00.

106-GT494, Økonom II saueklippemaskin, kr 3.500,00.

Dei gode gamle!

250-85250, Handklippemaskin for sau, kr 500,00.

116-2721, Handsaks rett, 27,5 cm lang. Kr 190,00.

116-2731, Handsaks, bøyd. Kr 180,00.

780-100142202, Heiniger kombibørste/skrape for reingjering av kniv/kam. Kr 150,00.

Heiniger slipepapir. Rondellar i 2 korningar, u/ lim.
780-719011, korning 40, kr 49,00.
780-719012, korning 80, kr 49,00.
780-719013, lim 250 g, kr 84,00.

371-25, Knarrhults varmgalvaniserte klippekrakk.

Dyra går på klippekrakken når den er nedslått. Krakken vippast enkelt opp til rett arbeidshøgde. Ein lyfter bare 25 % av dyret si vekt. Krakkehøgde 60 cm. Ein set dyret enkelt fast. Sidestøttene kan leggjast ned. Kr 4500,00 + delfrakt.

Vi har stort utval i klippebukser/ singlett/ moccasiner m.m

Utstyr til slaktesesongen

138-9023500, Dick slaktepistol for heimeslaktning. Lev. m/ reingjeringssett. Kr 950,00.

Kjøttkverner i fleire storleikar. Pris frå kr 2600,00.

Polsestapparar i fleire storleikar. Pris frå kr 775,00.

Vacuumpakkemaskiner i plast eller i rustfritt stål. Fleire storleikar. Pris frå kr 3100,00.

Kvalitets-drikkeutstyr til rimelege prisar!

720-100.0010 **Suevia plast-drikkekar 10P**, med regulerbar røyrventil. For storfe og småfe. Kr 300,00.

720-100.0370, **Suevia heil-emaljert drikkekar 370**, med regulerbar røyrventil. For kalv, sau, geit og hund. Kan plasserast i eit hjørne. Kr 400,00.

720-100.0130, **Suevia drikkekar 130P**. Drikkeskål i plast med flottørventil. Deksel i rustfritt stål. For hest, sau, kalv og hund. Kr 422,00.

720-100.0350, **Suevia heilemaljert flottør-drikkekar**. Kr 680,00.

371-128, **Knarrhults** flottørdrikkekar av glassfiberarmert plast og rustfritt stål. Karet har røyrgjennomgang for sirkulasjon. Passar for geit og sau. Kr 1500,00.

720-100.0033, **Suevia flottørdrikkekar 340 med varmeelement**. Karet er frostsikkert ned til ca -15°C. Kr 1420,00.

720-100.0043, **Suevia oppvarmbart** drikkekar med flottørventil. Varmekapasitet 80 W/ 24 V. Kr 1872,00.
720-101.0380, Trafo 100 W/24 V, kr 712,00.

159-020, Rustfri 1/2" drikkenippel for sau og gris. 0,75 til 3 l/min. Kr 42,00.

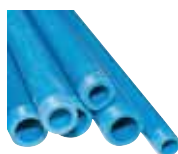

4 3 0 - 1 1 9 6 - 1, Nippelholder av rustfritt stål, 1/2", 15°. Kr 42,00.

Blå polypropylen plastrøyr for vatn inntil + 30 °C og trykk inntil 6 bar. Ideell for innlegging av vatn i fjøs. Du kan sjølv snitta røyra.

Dei blå vass-røyra som ikkje rustar!

1/2" kr 19,00 pr. m.
3/4" kr 29,00 pr. m.
1" kr 40,00 pr. m.
Levert i lengder på 4 m.

210-5070, Saltslikkesteins-holder i plast, for 10 kg, kr 45,00.

Saltslikkesteins-holder for 2 kg. 890-218040, plast. Kr 28,00.
890-218020, rustfritt stål. Kr 59,00.

Vi har alle slags svært rimelege røyrdeler til systemet. **No kan du spara pengar!**

Alle prisar er utan moms. (med atterhald om prisendringar og trykkfeil). **Fraktfri levering ved ordre over kr 1800,00 + mva.** (med få unntak)

nessemaskin

Nessane, 6899 Balestrand.

Tlf. 57 69 48 00, fax 57 69 48 01,

Be om gratis katalogar eller sjå vår nettbutikk:

www.nessemaskin.no

Den flerfarga spælen ser framover. (Foto: Harald Naper)

Ny giv for farga spælsau

I enkelte deler av Norge er farga spælsau populær. Men i landet som helhet er nok antall individ av denne sauetyper synkende. Vi bør ta vare på fargevariantene innen spæl, både ut fra et historisk synspunkt og med tanke på produksjonen av farga ull. For å få til dette må vi gjøre en ekstra innsats.

De fleste som driver med rasen spæl i Norge ønsker en sau med helt kvit fell, siden dette gir best betaling for ulla. Avlsmålet for spælsauen i værringene tar hensyn til dette, der det heter at fellen skal være kvit. Avlsrådet i NSG gir av den grunn ikke økonomisk støtte til avkomsgranskning av farga vær. Denne beslutningen støttes av styret i NSG, seinest nå i vår. Men det er fullt ut tillatt å avkomsgranske farga vær og få offisiell indeks på dem.

Saueholdere som er interessert i farga spæl må derfor gjøre en ekstra innsats for å ta vare på og fremme disse sauene. NSG vil bidra til dette arbeidet, slik vi også har gjort når det

gjelder andre raselag (gammelnorsk spæl, blæset sau, osv).

Konstruktiv konferanse

Våren 2010 ble det arrangert et drøftingsmøte for å finne tiltak som kunne bidra til å ivareta den farga sauetyper. Møtet ble fulgt opp med en konferanse på Sola 4. og 5. juni 2010.

Den faglige delen av programmet startet med at avlssjef i NSG, Thor Blichfeldt, holdt et foredrag om blant annet:

- definisjon av rase og populasjon
- fargegenetikk hos sau
- organisering av avlsarbeid i små kontra store populasjoner
- innkryssing fra andre populasjoner i den farga spælen (kvit spæl, gammelnorsk spæl, islandsspæl og villsau).

Deretter ble det holdt flere forberedte innlegg fra konferansedeltakerne. Punkter som farge, lynne, eksteriør, produksjon i forhold til søyas vekt, avlssystemer, forholdet til avlsarbeidet i værringene og smitteforebygging var gjennomgangstemaer.

Søsterpopulasjoner

Fordeler og ulemper med innkryssing

av gener fra andre populasjoner (søsterpopulasjoner) ble grundig diskutert. Forsamlingen ble enig om at gammelnorsk sau (villsau) og gammelnorsk spælsau (farga, men hornet) ikke skulle krysses inn i dagens farga spæl. Det kan derimot hentes gener fra den kvite populasjonen. Forholdet til islandsspæl skal avklares seinere.

Tiltak for farga spæl

Forsamlingen utnevnte på slutten av første dag en hurtigarbeidende komité med representanter fra de deltakende fylker. På starten av dag 2 la komitéen fram følgende forslag til tiltak for å fremme den farga spælen.

1. Danne «Interesselag for flerfarga spæl», og starte med et interimsstyre
2. Lage egne kåringsregler for flerfarga spæl
3. Sette inn flere farga vær på seminastasjonen
4. Øke antall avkomsgranska farga vær
5. Systematisk utnytting av avlsframgangen i den kvite spælen
6. Bedre omsetning av farga skinn.

Det var stor oppslutning om det framlagte forslaget, og det var enighet om at dette skulle være retningsgivende for det videre arbeidet.

Interimsstyret

Forsamlingen valgte følgende interimstyre for «Interesselaget for flerfarga spæl»:

- Else Horge Asplin, Buskerud - leder
- Elling Åsland, Agder
- Audun Hjelmeland / Øyvind Utne, Hordaland
- Olga Espevoll, Rogaland
- Ingvar Sundvor / Kari Tellefsen, Telemark

Interimsstyret har etter konferansen i juni jobbet aktivt med de retningsgivende hovedpunktene fra konferansen.

Egne kåringsregler

Egne kåringsregler vil være klare til årets dommersamlinger og kåringssjå.

Semin

NSG Semin vil ta inn 2 farga spælværer for seminproduksjon i år, og 3 til neste år. Interesselaget har valgt ut 200929584 BEKSVARTEN og 200932660 SVARTKLEPP som årets seminværer.

BEKSVARTEN er en svart spæl som kommer fra Spælringen i Hallingdal. Den hadde 9 i eksteriør, bein og ullkvalitet og 8 i ullmengde ved kåring. Væren er lite i slekt med tidligere seminværer. Den vil stå i sædproduksjon på Staur.

SVARTKLEPP er en svart spæl som kommer fra Telemark spælverring. Dette er en flott vær med 10 i kropp, bein og ullkvalitet og 8 i ullmengde ved kåring. Den er ikke i slekt med Sturla som preger mye av materialet fra ringen. Væren vil stå på Særheim. Det er meget stor interesse for å få tak i godt værmateriale til semin i fra Rogaland. Dette lot seg dessverre ikke gjøre i år på grunn av manglende

Sauen i sitt rette element. (Foto: Olga Espevoll)

mædiprøver i aktuelle besetninger.

Til neste år vil vi prioritere å sette inn værer med andre farger enn svart.

Avkomsgransking av farga værer

For å øke antall avkomsgranska farga værer kan interesserte besetninger melde seg inn i en spælavdeling i en eksisterende værring. Besetningen kan da granske 3 prøveværer kun i egen flokk dersom dette kombineres med

mye bruk av semin. Er du interessert i å høre mer om dette, ta kontakt med NSG sin regionkonsulent for saueavl i din region.

Etablering av interesselag

Interimsstyret arbeider videre med etablering av et interesselag for flerfarga spæl.

Anne Grete Stabekk
ags@nsg.no

Alltid
oppdatert

www.nsg.no

STREKKMETALL

Løst eller på selvbærende ramme

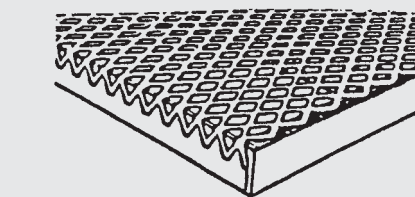
Gunstige priser!
Be om tilbud.

☐ Strekkmetallrister

☐ Innredninger

☐ Ferister

☐ Drikkerenner

Navn:

Adresse:

Tlf.:

Sogneprodukter

6891 VIK I SOGN

Tlf. 57 69 83 40 · Fax 57 69 83 49 · www.sopro.no

To av dei viktigaste inntektskjeldene på Kreta: sau og hotell.

Greske sauebønder - Krisefri sone

Ikkje eitt ord om blodhemn og hasj, kviskrar svigermor for n-te gang der ho står på tå for å korse meg i panna. Eg flirer, men står pent i ro på fortauskanten så ho får korse seg ferdig medan bilen durar på tomgang bak meg.

Eg skal skrive om kretiske matprodu-sentar og deira rolle i dagens krise-ramma Hellas. Det er ikkje langt mellom matprodusentane på denne øya, men likevel har eg bestemt meg for ein fire timars køyretur inn i det kretiske hjertet. For nesten åtte hundre meter over havet, under det mektige fjellet Psiloriti, ligg Anogia.

Anogia er Kreta sin mest myte-omspunne landsby. Det er her kvin-nene har madonnastatus, og det er her dei fleste mannfolka framleis kler seg i

svarte eller mørke kle - sorgas farge. Til minne om slavetida under det otto-manske riket.

Kretiske heltar

Sjølv den mest urbane kretar blir blank i auga når han snakkar om folket under Psiloriti. Anogiarane har hatt helte-status sidan geriljakrigen mot tyrkar-ane. Tyrannane brann Anogia ned til grunnen to gonger dei fire hundre åra dei regjerte på Kreta, utan å få herre-døme over landsbyen. Nazistane ga også opp kampen mot dei krigerske sauebøndene.

Dei tre tusen kretarane i Anogia symboliserar med andre ord han einkvar kretar så gjerne hevder å ætte av: den stolte, uredde fjellbonden. Italienaren Vittorio Simnonelli, som besøkte Anogia i 1893, konkluderte med at «Anogia-kvinnene er vakre, med raude kinn og ansikt som blir lyst opp av

svarte, blanke auge. Dei symboliserar helse og skjønnheit. Mennene i Anogia er barske, høge og slanke. Enkle, men stolte bevegsar, utan spor av frykt.»

Med slikt skussmål blir det naturleg for meg å velje Anogia når eg skal snakke med sauebønder. Svigermor er som nemnt skeptisk. Sjølv om eg neppe svevar i livsfare, har ho likevel eit poeng; anogiarane er berykta for sitt liberale syn på blodhemn og hasj-plantasjar. Meir offisielt er dei kjende for musikken, osten og kjøtet. Og over-dådige matgilde - sjølv etter kretisk målestokk. Og det seier sanneleg sitt.

Kretas største ysterisamvirke - 5 tonn ost i året

Meieristyrar Antonis Kontokalos, med mastergrad i kjemi, har over telefonen ønskt meg velkomen til omvisning på Proddos, Kretas største ysteri, og lover å stille med Giorgos Fassoulas, saue-

Meieristyrar Antonis Kontokalos, nestformann Odyseas Spechis og styreformann Giorgos Fasoulas.

bonde og styreformann i meieri-samskipnaden.

Vi innleiar møtet på Mertzanis, ein typisk kretisk *kafenio*. Anogia har mange slike langs den smale hovudgata som kravlar seg over to åsar og djupt ned i eit søkk. Innehavaren, herr Stavrakakis, eller Mertzanis som han helst blir kalla, slår seg ned ved nabobordet. Sonedottera ordnar kaffi til meg medan bestemora, som elles regjerer i kafékjøkkenet, står på fortauskanten og handlar brød og grønnsaker og jordbær frå tre forskjellige varebilar. Varer og setlar skifter hender medan kassaapparata søv, og så er kaffien der. Også utan kvittering.

Sola gøymer seg bak eit skittengult støvteppe. Vi har sønnavind - eller Satan sin vind, som kretarane seier. Øya er dekkja i støv frå libyske ørkenar, og termometeret nærmar seg trettifemtalet sjølv her oppe i fjellet. Klokka er ikkje åtte enno, vegen ligg nokså stille, bortsett frå ein og annan bonde som drønner forbi i skitne pickupar med digre, kvite mjølkespann fastbundne til lasteplanet.

- Kor mange leverandørar har ysteriet, spør eg.

- Om lag tre hundre, svarer ysterisjef Antonis Kontokalos bak solbrillene han nektar å ta av. Det er bryllaup til kvelden, har han forklart meg. Og da er Anogia i festrus ei heil veke i forkant.

- De påstår at de yster verdas beste Graviera?

- Vi veit, rettar han meg, med Mertzanis nikkande frå nabobordet. - Sauene våre beiter under Psiloriti ti månader i året. Så langt er det registrert over 450 aromatiske urter i høglandet her som gir både mjølka og kjøtet ein unik smak.

- Bruker de berre sauemjolk til ystinga?

- Ja - eller rettare, over 90% er saue-mjolk, resten frå geit.

- Men kor mykje mjolk kan ein tyne ut av eit sauejur?

- Rundt ein tredjedels kilo per mjølking.

- Det høyrdest lite ut!

- Ja. Sauer i låglandet kan nok yte opp mot ein kilo, men våre lever som nemnt på forholdsvis mykje urter og mindre gras, og så blir yteevna mindre - men kvaliteten betre.

- Og sånt blir det kvanta av?

Morgonblad sauebonde steamar melke-spanna utanfor meieriinngangen.

- Om lag 5 tonn ost i året. Totalt. Vi yster ikkje berre Graviera, fetaosten vår er like berømt.

- Og vi er verdskjende for sauekjøtet, påstår Mertzanis.

Kretisk distriktspolitikk

- Aller mest berømte er de for å ete kjøtet, flirer eg, og spør: - Kor mange lam går det med i bryllaupet til kvelden?

- 400, seier Antonis. - Ein reknar ti gjester per lam.

- 4.000 gjester?

- Ja, det er det vanlege. Heile landsbyen er invitert. Og så er det jo alltid nokon som inviterer med seg slekt eller *koumpari* nede frå Iraklion eller Rethymnon, sånn at vi ender opp med omtrent 4.000 frammøtte.

- Jaha. Men du, dette skal lesast av jordnære, norske bønder - så kva ligg bak desse surrealistiske tala?

- Distriktspolitikk.

Eg ler, men Antonis forsikrar meg om at det er alvorleg meint.

- Bryllaupa er demninga rundt Anogia, filosoferar han. - Den dagen den demninga forsvinn, begynner nedtellinga for Anogia. 4.000 gjester betyr seksti til hundre

Slik skal ein ekte anogiar sjå ut.

tusen i kontantar til dei nygifte (ca. 500.000- 850.000 NKR). På Kreta gir ein pengegåver til brudeparet. Legg så til dei 400 lamma som også er gåve frå slekt og familie og naboar eller kven som helst som føler seg forplikta til å gi av saueflokken sin. Derneft medgifta til brura som vanlegvis er eit hus. Suma sumarium – ein god start for dei nygifte. Så god at dei blir verande i Anogia, delvis grunna heftelsane som er underforstått i pengegåva; å bruke pengane her i landsbyen, delvis av praktiske grunnar. Når ein verken treng huslån eller billån, kan ein også klare seg på ei låg inntekt, sauebønder høyrer ikkje til dei høgtløna.

Oppblåst krise

Eg super i meg siste kaffidråpane og dreg samtala ned på bakkeplan igjen med eit spørsmål til kaféeigaren.

- Herr Stavrakakis, *De har jo levd lenge og opplevd Hellas både i medgang og motgang, i krig og i fred. Kva meiner De om krisa? Kva må til for å få landet på fote igjen denne gangen?*

- Krisa er mest på tv. Oppblåst. Kanalane skal jo tene pengar, dei òg. Hellas har vore nedsylta i gjeld sidan tyrkarane før. Men, når det er sagt, vi må arbeide – som tyrkarane. Tyrkarane kan å arbeide.

- *Meiner De det?*, spør eg forbausa.

- Å ja. Dei lever for å arbeide – står opp fordi dei skal arbeide, og går til senga for å vere utkvilde til neste arbeidsdag. Sånn tenker ikkje ein grekar.

- *Korleis tenker grekaren da?*

Det blir stilt frå nabobordet.

- *Vel, fortset eg. – Eg har vore vaken*

Anogia ved soloppgang, bada i sennepsgult støv frå Sahara.

Sau under snøflekke Psiloriti.

sidan klokka fire i dag, og sett at bøndene begynner å ta opp til beita i halvfem tida. Sånn er det i landsbyen eg bur i òg. Bøndene er ute på markene eller i åkeren i fem-sekstida og står på til middagstid. Og så ein ny runde med føring og mjølkning og vatning ved solnedgang. Det er da ikkje latskap?

Mertzanis ser forskrekka på meg.

- Er vel ingen som lastar bøndene! Som om Papandreo ville drøyme om å legge skulda på bøndene.

Krisefri næring

Ysteriet Pròodos er eit samvirke, skipa i 1936, med eit avbrot i krigsåra, og eit til under diktaturet på sekstitalet. Eg står inne i mjølkemottaket saman med ysterisjef Antonis, styreformann Giorgos Fassoulas og nestformann Odyseas Spechis.

- Avbrota var formelle, fortel Fassoulas. - Ystekara blei flytta til bortgøymde, provisoriske steinhus nær rennande vatn langt oppe i Psiloriti.

KLYPPEUTSTYR

Heiniger
ONE

9.900,-

Heiniger EVO
med Fleksi

10.900,-

Heiniger EVO
med fast drev

13.900,-

Heiniger

**Maskinene
«alle» vil ha!**

Som ventet har Heiniger One og Evo blitt suksess.
Mange fornøyde kunder er bevis på det.

Heiniger Acutecc Slipemaskin

for sliping av sauekammer og kniver.

Komplett proffmaskin 14.500,-

Nyhet Heiniger Eazygrind Slipemaskin

Den enkleste måte å slipe på.
Same skive for både kam og kniv
med sjølvklebende slipepapir.

Komplett slipemaskin 8.950,-

**Stort utvalg av kammer og
kniver for sau, geit, storfe og
lama-arter.**

Noen eksempler:

**Heiniger kammer for den
kvalitetsbevisste. Finnes i
flere ulike varianter fra
85 til 98 mm**

220,-

**Heiniger kniver for den
kvalitetsbevisste. Finnes i
flere ulike typer.**

49,50

Heiniger Icon

Verdens mest brukte
handstykke**3.750,-**

Heiniger slipepapir 40/80**49,-**

Klyppebukse, meget slitesterk**550,-**

Moccasin av filt eller lær**fra 250,-**

T-skjorte i ull med lang rygg**220,-**

Heiniger Xtra Handmaskin

for klypping av små
besetninger
og storfe. **3.950,-**

Ravndal Klyppeservice

Jorunn og Peder Ravndal - Hadland - 4330 Ålgård

Tlf. 51 61 69 10 - fax 51 61 69 99

Mobil 916 35 364

E-post: ravndal@klyppeservice.no

Nettbutikk: www.klyppeservice.no

Alle priser er
uten mva og porto.
Bestiller du for mer enn
kr 1.000,- sendes
varene portofritt.

Sliping og reparasjoner utføres

Stort utvalg av reservedeler for de fleste typer maskiner og håndstykker

Be om gratis tilsendt brosjyre

Klokka er passert ni, og utanfor mottaket står pickupane i kø. Mjølka blir sila gjennom eit klede og vege i det opne karet under. Bonden får kvitte- ringa for innlevert mjølk umiddelbart etter veking, men unner seg ein prat med sjefen og formannen, og gjerne ein tur inn i ystehallen for ein neve ostemasse som han jafsar i seg før han tar fatt på spannevasken ute på plassen. Det skittengule lyset er dagens tema. Vi er alle einige om at Psiloriti knapt kan skimtast bak ørkensanden. Og regnar det no, så Gud hjelpe oss.

- *Kor mange dyr må ein ha for å leve av sauedrift, spør eg styreformann Fassoulas.*

- Rundt 300. Det er det jamne talet her, sjølv om nokre har så få som hundre, og andre over tusen.

- *Og kjøtet er etterspurt?*

- Ja. Det er det. Kjøtet frå Anogia blir selt som merkevare. Som Graviera-osten blir.

- *Og krisa? Korleis trur De den vil ramme sauebonden?*

- Den vil ikkje ramme, svarar styreformannen med eit likegyldig skulder- trekk. Men korrigerer: - Vi er nok på veg inn i ein periode med mindre etterspørsel, men den blir forbigåande. Innstrammingspolitikken til Papandreo vil kanskje tvinge konsu- menten til å kjøpe tre kilo kjøt i staden for fire, men aldri få han til å bytte det greske kjøtet med bulgarsk eller albansk til halve prisen. Grekarar er kresne. Det siste ein grekar gir opp er skikkeleg mat.

- *Kretiske bønder er så stolte og sjølv- bevisste, sukker eg misunneleg.*

- Ja, nikkar styreformann Fassoulas. - Og med all grunn...

Ost og sauekjøt, den nye superslankekuren?

Vi går inn i ysteriet der ein gjeng ung- gutar er i gang med å tappe ostemasse opp i formene. Rett som det er slår svingdørene seg opp og ein bonde kjem inn og retter ut ein neve som ein av arbeidarane automatisk fyller med ostemasse. Lenger bak i hallen står to menn og rører med trekjappar ned i kvar si gryte med kokvarm blande av myse og fløyte som skal bli mizitra (ferskost). Golvet er glatt, og gryte- kanten låg. Det ser sinnsjukt farleg ut.

- *Antonis!*, brøler eg over bråket frå maskinene. - *Kva med EU-forskriftene?*

- Ha ha, svarar han.

Koking av ferskosten Mizitra.

Ostemassa blir tappa over i former.

Til slutt blir eg geleida ut til ei smal trapp som fører ned til dei to under- etasjane med modningslager og kjøle- lager.

- God Graviera skal modnast i 12 veker, fortel Antonis da vi står inne langs reolane for å ta bilder. God Graviera lukter sauetailg, tenker eg, og spør: - *Sei meg, all denne feite osten, og sauekjøtet - er det sant, som ryktet vil ha det til; at de knapt et anna her oppe?*

- Å ja!, roper ysterisjefen og styre- formannen i kor.

- *Men det er jo ikkje muleg,*

protesterar eg. - *I går ettermiddag kørde eg hovudgata dykkar opp og ned fire gongar for å ta livet av myta om kor høge og slanke anogiarane er. Eg såg ikkje eit overvektig barn! Skal de innbille meg at vegen til eit langt, slankt og sunt liv ligg i sauekjøt og heilfeit ost?*

- Vi et grønsaker òg, innvender Antonis.

- Og så må du ikkje gløyme at vi bruker rikeleg med olivenolje til steikinga av kjøtet, legg styre- formannen til.

Tekst og foto: Anne Bergset Oikonomaki

DeLaval Melkemåler

- MM25SG

DeLaval Melkemåler MM25SG

er internasjonalt godkjent av ICAR for både melkemåling og fettprøveuttak. Melkemåleren monteres fast i melkestallen og er svært enkel i bruk. Det er enkelt å lese av melketid, melkestrøm og melkemengde. Melkemåleren kan også kombineres med automatisk avtaker og besetningsstyring.

- Sikker melkemåling
- Medfører ikke ekstraarbeide
- Ingen brudd i melkerutinen

 DeLaval

Møtekalender

2010:

19. oktober: Styremøte i NSG, Gardermoen
 20.-21. oktober: Representantskapsmøte i NSG, Gardermoen
 10. desember: Styremøte i NSG, Ås

2011:

- 16.-17. mars: Landsmøte, Hordaland

Andre viktige datoer:

- 20.-22. august: Geitedagene, Geiranger i Møre og Romsdal
 2. oktober: NM i saueklipping og ullhåndtering i Åndalsnes, Møre og Romsdal
 8.-10. oktober: NM i gjeterhund, Bø i Telemark
 12.-13. februar: Lam 2011, Stjørdal

Personalendringer i Norsk Sau og Geit:

Norsk Sau og Geit er for tiden inne i en periode med forholdsvis store utskiftninger på personalsiden. Vi har her en oversikt over medarbeiderne som er på vei ut og korte presentasjoner av nyansatte.

Ansatte som skal ha permisjon eller slutter i NSG:

Organisasjonsrådgiver **Signe Dahl** har søkt om 6 mnd. permisjon fra august for å prøve seg som lærer ved videregående skole. Hun vil imidlertid inntil videre følge opp arbeidet med ullklipping på 10% basis for NSG.

Utmarksrådgiver **Håvard Øyrehagen** har flyttet hjem til Sogn og Fjordane og startet opp som sauebonde. Han vil fra 1. september også starte opp innen veiledningstjenesten for frukt- og bær dyrking i Sogn.

Prosjektrådgiver **Jonny Storbråten** går tilbake til sin gamle jobb hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus fra 1. september.

Geiterådgiver **Trine Bjørnerås** har sagt opp for å flytte hjem til Trøndelag og starte som lærer ved videregående skole i løpet av september/oktober.

Fagsjef **Ewa Wallin** slutter i sin stilling i NSG Semin AS for å starte opp som husdyrlærer ved Tomb Videregående skole og landbruksstudier.

Norsk Sau og Geit takker for innsatsen hos oss og ønsker alle lykke til med nye utfordringer!

Nye medarbeidere:

Kjell Steinar

Løland (56) fra Forsand i Rogaland er fra 1. august ansatt i 50% stilling som ny regionkonsulent i saueavl i Region vest. Han tar over jobben etter Turid Sundt som sluttet i april.

Kjell Steinar har tidligere jobbet på landbrukskontor i tillegg til å være bonde. De siste 12 åra har han vært bonde på heiltid. Han har 150 vinterføra sauer, der 3/4 er NKS og resten spæl.

Avlsarbeidet på sau har i mange år vært blant Kjell Steinars hovedinteresser, og han er nå leder i Ryfylke værering. I 25 år har han vært sauedommer i Rogaland og er dermed godt kjent i sauemiljøet i fylket.

De siste åra har Løland vært med som fotrâteinspektør for prosjektet «Friske føtter» og har gjennom dette vært i 8 fylker for å sjekke dyr for fotrâte. Dette er også en erfaring som kan være god å ha med inn i arbeidet som regionkonsulent.

Kjell Steinar arbeider fra hjemme-kontor.

Kari Anne Kaxrud Wilberg (25) startet den 9. august som beite- og utmarksrådgiver i Norsk Sau og Geit.

Kari Anne er utdannet ved Høgskolen i Hedmark, Evenstad med bachelor i utmarksfag/utmarksturisme, og ved Universitetet for miljø- og biovitenskap.

skap, Ås med master i utmarksbasert næringsutvikling. Hun har en tverrfaglig bakgrunn innen tradisjonelle landbruksfag, som skogbruk og utmarksforvaltning, med fordypning innen næringsutvikling og flerbruk av utmark. Studiet blir avsluttet i disse dager med innlevering av masteroppgave på temaet ferdsel i Dovrefjell-Sundalsfjella nasjonalpark.

Kari Anne kommer fra Nannestad i Akershus og er oppvokst med sau som hobbybruk. Samboeren kommer fra en gård med sau på Oppdal, så hun har også fått innsikt i hvordan store bruk med sau drives. Kari Anne er glad i dyr og stor-trives når hun får tatt en tur i fjøset og hilst på dyra. Fritiden blir brukt på fugle-hunden Embla, friluftsliv i skog og fjell, ski, sykling og litt jakt.

Hun vil ha sin arbeidsplass ved NSGs hovedkontor i Moerveien 2a på Ås.

Ingrid Rimeslåttén Østensen

(26) starter i begynnelsen av september opp som ny rådgiver på geit. Hun har sin utdannelse fra Universitetet for miljø- og biovitenskap, der hun har en mastergrad innen husdyrvitenskap. Ingrid har allsidige interesser innen husdyrfaget, og ved siden av studiene har hun blant annet jobbet som avløser i flere geite-besetninger.

Moerveien 2a på Ås vil også være Ingrids kontor plass.

Norsk Sau og Geit ønsker våre nye medarbeidere velkommen med på laget!

NSG til rettssak mot manglende rovviltskade-erstatning

Mange saueeiere har opplevd stor avkorting eller avslag på sine søknader om erstatning for rovviltskade de siste to beitesesongene (2008/2009). Dette er så dramatisk, ikke minst med tanke på framtida, at NSG nå vil prøve miljøvernbyråkratiets håndtering for retten.

Bare i Sør-Trøndelag ble den totale erstatningssummen i fylket redusert med fra 9,3 mill. kroner i 2007 til 5,6 mill. i 2008.

Bakgrunnen for denne kraftige endringen i praktiseringen av erstatningsregelverket er et brev fra Direktoratet for naturforvaltning (DN), datert 4.12.2008, til alle landets fylkesmenn. I dette brevet skriver DN at det ved erstatningsberegningen må bli lagt mer vekt på dokumentasjon ved kadaverfunn, og mindre vekt på skjønn og vurdering av sannsynlighetsovervekt for at det er freda rovvilt som er skadevolder.

Vi mener at DN med dette brevet stiller langt strengere krav til dokumentasjon enn det som erstatningsforskriften forutsetter og det som Stortinget la til grunn ved behandlinga av rovviltmeldinga. Det står i Rovviltforliket fra Stortinget i 2004 at beitenæringa skal holdes skadesløs ved rovvilterstatningen.

Svært mange som har fått avkorting eller avslag på sine søknader har klaget, men uten at klagebehandlingen har gitt nevneverdige resultater: Det har vært jobbet mot sentrale stortingspolitikere og politisk ledelse i Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet, men lite tyder på at endringer vil skje. Derfor vil NSG nå få brevet fra DN 4.12.2008 juridisk vurdert. I tillegg har 4-5 beitebrukere, som ikke har fått uttelling etter klagebehandling, et sterkt ønske om å få sine saker prøvd for retten.

Etter det NSG erfarer er det beitebrukere i Hedmark, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms som er sterkest berørt av den nye praktiseringen av erstatningsforskriften.

Gjetarhundsamling

Gjetarhundlandslaget, gjetarhundrådet og seniordomarane hadde samling hos Geir Marring, Oslo Hundeskole, på Enebakkneset i Akershus siste helga i juni.

Storkapasiteten Colin Gordon var henta inn til fagsamlinga for å dømme øvingane. Døminga til seniordomarane våre blei vurdert parallelt. Drøfting av poengtrekk og grunngevingar er nødvendig om domarstanden skal verte mest mogeleg samkøyrd i døminga. Denne helga var det òg fokusert mykje på konkurransemoment som enno ikkje er så vanlege på prøver her til lands – sortering av flokk og dobbelheiting. Miljøet og stemninga under samlinga var prega av vilje til å gjere kvarandre gode. Gjetarhundrådet har hatt eit aktivt

arbeidsår. Det å møte seniordomarane og dei som har utvikla hundane sine og samspelet med desse lengst, gjev også nye innspel, inspirasjon og grunnlag for standpunkt i denne delen av rådet sitt arbeid.

Atle Arnesen

Frå gjetarhunddagane på Enebakkneset: Torkjel Solbakken og Tina har delt frå merka dyr og dyra skal i kve. (Foto: Vidar Tangeland)

Bygge nytt eller restaurere?

«Islandsk»- eller tradisjonsinnredning.
Strekkmetall, plastrister, gjødseltrekk eller talle.
Glas og dører.
Fører også Lac-Tec mjølkedrikkautomat for lam.

O. Grobakken
LANDMEK
LANDBRUKSMEKANISERING OG VEDLIKEHOLD

2943 Rogne. Tlf 61 34 25 50 Mob 90 60 90 93
e-post: grobakken.landmek@c2i.net

**Du får det
som du vil!**

Sommartankar

Sommaren er på hell, og det nærmar seg årets «happening» for geitehalderane - Geitedagane, som i år vert arrangera i Geiranger. Mykje spanande program, og noko av det eg er mest spent på å høyre om er temaet på laurdag: «Føring av geit/grovfôr til geit».

For eg stiller meg spørsmålet: - er me i ferd med å gjera geita til ein «utmarksbeitande gris»? Auka produksjon av andre typar ost enn berre brunost stiller kanskje endå større krav til mjølkekvaliteten, og særleg syretalet er avgjerande for det ferdige resultatet. Det er innført kvalitetsbetaling for mjølka etter syretalsnivå, og det vert diskutera kva nivå det er rett å legge seg på i høve til trekk/tilllegg. Somme meiner ein må ha same nivå som for kumjolk, medan andre seier at ein kan tole noko høgare syretal i geitemjølka før det forringar ostekvaliteten. Og nettopp føring i tørrperioden, ved kjeing, i høgaktasjonen og på beite ser ut til å ha mykje å seie for syretalet. Det vert fokusera på grovføret, men kraftføret er kanskje endå viktigare - kor mykje og kor lenge me brukar det.

Då eg var stølsbudeie fyste sommaren, som 15-åring, fekk eg beskjed om å gje ein stroken leverposteboks med kraftfôr til kvar geit. Dagsrasjonen var 2-3 hg, frå dag 1. Det same til alle geitene, heile sommaren i gjennom. Geitene skulle ut og beite og kraftføret var for å få geitene heim til mjølkning!

Fram mot 1990 var fôringsregimet her omkring ganske likt; før kjeing 4-6 hg pr. geit/dag, etter kjeing og fram til beiteslepp 6-8 hg og i heile beiteperioden 2-3 hg.

Nye produkt og auka fokus på geitemjølka, innføring av smaksbedømming m.m. førde utover på 90-tallet til ein «revolusjon» av geiteføringa. Ei geit var ikkje lenger berre «ei ku delt på 10». Det vart utvikla eit eige geitekraftfôr, og dette vart fylgd

opp med endra fôrregime i geitehaldet. For å greie og halde den gode smaken utover laktasjonen kunne ein ikkje lenger redusere kraftfôrtildelinga i beiteperioden på same måte som tidlegare. Det vart vanleg å gje 8-9 hg også når geitene var ute på beite.

Og no kan det sjå ut til at den beste måten for å unngå pristrekk på mjølka, på grunn av m.a. for høgt syretal, er å gje geitene *FRI* tilgang på kraftfôr - *HEILE* året!

Kor vert det av den politiske «*husmannskua*» i det perspektivet - geita som me yndar å lyfte fram som noko av det mest naturlege og frie husdyret me har i Norge? Husdyret som beiter i dei brattaste lier, som et alt som ingen andre et - og meir til. Noko av det sterkaste symbolet på frisk, rein norsk mat er geiter som beiter under snødekte toppar - og dei ruslar no rundt *proppfulle* av kraftfôr!

Rundt 1990 låg gjennomsnittsytinga på om lag 2-2,5 kg mjolk/geit på

beite, produsera på 2-3 hg kraftfôr/dag. I dag brukar ein om lag 1 kg *MEIR* med kraftfôr om dagen for å levere i snitt 3-3,5 kg/geit i beiteperioden.

Det beste for å halde den gode og jamne kvalitet som *TINE* ynskjer, gjennom heile laktasjonen, er kanskje rett og slett å halde geitene inne heile året. Fyllte fôrbretta med kraftfôr, og gje dei litt barkstrø å «gomle» på for å regulere magen. Dette ville forenkle livet for bonden også. Ikkje meir gjerding, sleppe å leite etter geitene på beite... Ein trong ikkje stresse så med slåtten heller. Det viktigaste ville vera å slå seint, slik at det vert nok trevlar i grovføret, for å halde geitemagen i gang. Trur nok sikkert det ville bli billigare for bonden også - ein «vinn-vinn» situasjon for alle partar - eller?

Tone Edland

BANEN: Baneansvarlige for NM i bruk av gjeterhund i Bø i Telemark i oktober, Eivind Folkestad og Knut Johan Hvistendahl, her med hundene Beth og Peik, viser den småkuperte, men likevel oversiktlige banen der årets NM-deltakere skal konkurrere. (Foto: Ann Kristin Teksle).

Telemark er klar for NM

- Ennå er det en stund igjen, men alt er under kontroll. Vi gleder oss til å få besøk av landets beste gjeterhunder og deres førere i oktober, sier leder i hovedkomitéen for årets NM-arrangement, Hege Heisholt i Telemark Gjeterhundlag.

Arrangementet skal foregå 7.-10. oktober på Eika Gård i Bø, midt i hjertet av Telemark. Det hele starter torsdag 7. oktober, med et informasjonsmøte med Gjeterhundrådet på Bø hotell kl. 20.00. Fredag og lørdag skal som vanlig de 100 ekvipasjene gjennom sine innledende runder, før de åtte beste fra hver dag går til finalen på søndag.

Vanskelig bane

Tevlingsarenaen, som ligger rett ved siden av Bø Camping, er på ca. 800 mål. Banen er stor, men likevel over-

siktlig - og svært publikumsvennlig. Den ble testet ut under finalen i Norges-Cupen i 2009, og arrangørene vurderer vanskelighetsgraden som høy. Hovedkomitéens leder forsikrer at også publikum skal kunne finne seg godt til rette under årets NM. I tillegg til gode tilskuerområder vil det bli mulig å få kjøpt både kaffe, kaker og varmmat på arenaen.

Finale med dobbelhenting

Dommere under årets NM i bruk av gjeterhund er Jakob Gjerde og Trygve Høines. Sauene er av rasen Norsk kvit, og det blir lik sau alle dager. Til sammen har arrangørene ca. 300 dyr til rådighet, alle fra besetningen til Ann Kristin Teksle og Knut Johan Hvistendahl.

Henteavstanden i de innledende rundene er på ca. 420 meter. Det er fem voksne dyr i hver flokk, hvorav to er merka, og det konkurreres i klasse 3 med deling av to umerka dyr før kve. I

finalen blir det dobbelhenting med sortering og åtte dyr i hver flokk, hvorav fire er merka. Henteavstanden her er rundt 550 meter til begge flokkene.

Overnatting

Festmiddagen finner sted lørdag kveld kl. 20.00 på Bø Hotell. Her kan også deltakerne og deres familier overnatte. I tillegg er det inngått samarbeid med Bø camping, som ligger bare 200 meter fra arenaen. Begge steder bør det bestilles plass så snart som mulig. - Ved bestilling bør du oppgi at du er deltaker under NM i gjeterhund, så får du et gunstig tilbud, sier Hege Heisholt, som ønsker alle hjertelig velkommen til Telemark i oktober.

Mer informasjon om NM-arrangementet finner du på nettsiden: <http://nm.gjeterhunder.net/news.php>

Av Anne-Cath. Grimstad

Kurs i saueklipping og ullhåndtering 2010

I 2009 ble det gjennomført 16 klippekurs med til sammen 130 deltakere. Våren 2010 ble det gjennomført to proffkurs og ett videregående kurs. Pr. dato er det planlagt 20 kurs i høst, se oversikten nedenfor. NSG har mottatt støtte til 20 kurs fra Statens Landbruksforvaltning, og det ser dermed ut til at vi kommer til å bruke opp støtten i år!

Oppdatert informasjon om kurs legges fortløpende ut på hjemmesiden til NSG: www.nsg.no > sau > ull og saueklipping.

Kursene er listet opp i henhold til planlagt dato. A=nybegynner B=viderekomne C=proff

Fylke	Dato	Kurssted	Type	Instruktør	Påmelding til
Akershus	Sept	Ikke avklart	A/B	Ikke avklart	Akershus Sau og Geit v/ Mina Sjuve, mob. 482 05 984, e-post: mina.sjuve@hotmail.com
Østfold	24.-26. sept	Hærland	A/B	Caroline Nicol	Caroline Nicol, mob. 482 95 782, e-post:
Møre og Romsdal	30. sept	Isfjorden	B	Per Nyhus og Bjørnar Bakken	Isfjorden Sau og Geit v/ Leif Malones, mob: 478 71 507, e-post: leif@malones.no
Rogaland	Sept/okt	Nortura Forus	A/B	Ikke avklart	BSF Ålgård v/Erik Ravndal, mob. 900 92 233, e-post: geirhareland@gjr.no
Buskerud	Okt	Numedal	A	Ikke avklart	BSF Numedal v/ Gunhild L.Vikan, mob. 415 54 835, e-post: spesialsom@numedal.net
Telemark	Okt	Snarteland, Fyresdal	A/B	Sven Reiersen (Gunnar Haugo)	Telemark Sau og Geit v/ Torhild F. Sijord, mob. 902 04 121, e-post: torhild.sijord@nortura.no
Hordaland	Okt	Fusa	A	Rolf Gravdal	Fusa Sau og Geit v/ Leif Trygve Berge, mob. 982 45 839, e-post: leif.trygve.berge@lr.no
Sør-Trøndelag	Okt	Skjetlein vgs.	A	Asgeir Folstad	Skjetlein ressurscenter v/ Arve Lian, mob. 909 15 345, e-post: arve.lian@stfk.no
Sør-Trøndelag	Okt	Skjetlein vgs.	B	Asgeir Folstad	Skjetlein ressurscenter v/ Arve Lian, mob. 909 15 345, e-post: arve.lian@stfk.no
Oppland	5.-7. okt	Nortura Rudshøgda	A/B	Per Nyhus og Bjørnar Bakken	Oppland Sau og Geit v/ Ken Lunn, mob. 952 34 775, e-post: ken.lunn@tine.no
Oppland	8.-10. okt	Nord-Fron	A	Per Nyhus og Bjørnar Bakken	Oppland Sau og Geit v/ Ken Lunn, mob. 952 34 775, e-post: ken.lunn@tine.no
Sør-Trøndelag	11.-13. okt	Øya vgs.	A	Asgeir Folstad	Øya vgs. v/ Arne Haukås, mob. 468 26 771, e-post: arne.haukas@oya.vgs.no
Oppland	12.-14. okt	Ringebu	B	Per Nyhus og Bjørnar Bakken	Oppland Sau og Geit v/ Ken Lunn, mob. 952 34 775, e-post: ken.lunn@tine.no / Ringebu Sau og Geit v/ Jan Erik Brenden, mob. 911 71 680
Akershus	15.-17. okt	UMB, Ås	A	Caroline Nicol	Caroline Nicol, mob. 482 95 782, e-post:
Oppland	17.-19. okt	Helle slakteri Valdres	A/B	Per Nyhus og Bjørnar Bakken	Oppland Sau og Geit v/ Ken Lunn, mob. 952 34 775, e-post: ken.lunn@tine.no
Oppland	22.-24. okt	Lom	A/B	Per Nyhus og Bjørnar Bakken	Oppland Sau og Geit v/ Ken Lunn, mob. 952 34 775, e-post: ken.lunn@tine.no / Lom Sau og Geit v/ Guttorm G. Myren, mob. 913 27 765
Sogn og Fjordane	22.-24. okt	Sogndal	A/B	Ikke avklart	Sogndal Sau og Geit v/ Lise Elvagjeng, mob. 957 79 292, e-post: miamori@online.no
Oppland	29.-31. okt	Fastsettes iht påmeld.	A/B	Per Nyhus og Bjørnar Bakken	Oppland Sau og Geit v/ Ken Lunn, mob. 952 34 775, e-post: ken.lunn@tine.no
Nordland	Nov	Korgen	A/B	Tor-Arne Olsen og Randi Lund	Hemnes Sau og Geit v/ Christer Skreslett, mob. 412 42 882, e-post: isakhauk@frisurf.no
Buskerud/Akershus	5.-7. nov	Furuset AS, Ullensaker	A/B	Bjørnar Bakken og Caroline Nicol	Lier Sau og Geit v/ Sigmund Waaler Røed, mob. 907 58 116, e-post: sigwa@online.no

● NYHET; lammesikker front

-med 10 års garanti

-innredning

NYUTVIKLET FRONT;
-lammet kommer seg ikke ut

Plastrister *Den originale*

- stor gjødselgjennomgang
- høy dyrekomfort
- lang holdbarhet
- rask og enkelt montering
- sklisikre knotter STEPPER
- selvbærende opptil 360 cm

NY TYPE innredning

- lammesikker front
- skråfront
- skiller i glassfiber eller stående spiler
- enkel montasje
- glassfiber forbrett

skråfront

Våre fagkonsulenter skreddersyr løsninger tilpasset ditt behov!
-ta kontakt for prosjektering og tilbud

®

FJØSSYSTEMER

Les mer på www.fjossystemer.no -> sau

Øst
2634 Fåvang
Tlf: 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3174 Revetal
Tlf: 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbo
Tlf: 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf: 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf: 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

BYGG
2634 Fåvang
Tlf: 61 28 35 30
bygg@fjossystemer.no

HESTESKOKASTING: Blant aktivitetene som fant sted på Hånnåbekksetra var hesteskokasting. Her prøver Oddvar Aalbu seg på banen. (Foto: Hans Bøe).

Medlemsdag på setervollen

Skjøtsel av setervoller og relevante tilskuddsordninger var det faglige alibiet da Oppdal Sau og Geit arrangerte sauedag for medlemmer med familie på Hånnåbekksetra i Orkeldalen søndag 4. juli.

Sauedagen på Hånnåbekksetra var en av mange i rekken av bortimot årlige sosiale sommerarrangementer i Oppdal Sau og Geit. Riktignok førte ferietid og arrangementskollisjoner til noe færre deltakere enn normalt, idet bare et drøyt tjuetall store og små fant

veien inn til medlemstreffet denne søndagen. Men de som var med koste seg i godværet inne i setermiljøet i Orkeldalen øst for Oppdal. Arrangørene hadde sørget for et rikholdig program, slik at det var noe for alle aldersgrupper.

Faglig og sosialt

Det hele startet i 14-tiden, etter at man hadde tatt seg fram med bil de to-tre milene langs den til dels bratte og svingete seterveien fra Oppdal sentrum opp til Orkelsjøen og videre innover til setrene i Orkeldalen.

Verten på Hånnåbekksetra, Øyvind Såstad Mjøen, ønsket gjestene

velkommen til seters, som han og familien blant annet benytter under tilsynet av sauene sine gjennom beitesesongen. Anne Karin E. Botnan fra Oppdal landbruksrådgivning sørget for faglig påfyll når det gjaldt stell av setervollen, og Bjørn Wæhre fra Nortura redegjorde for høstens prisprognoser og slakterigigantens ønsker om tidlig levering av slaktelam.

Mesteparten av tiden var likevel satt av til prat, samvær og aktiviteter som alle kunne være med på, for eksempel hesteskokasting og pilkasting. Grilling er en selvfølge under en sådan sammenkomst. Folk hadde selv tatt med det de ville spise, og lokallagsleder

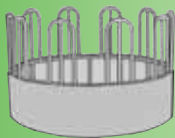
RIMELIGE STÅLHALLER

ROYAL STÅLHALLER
5 x 6 m eller lengre til
helårsbruk som lager, enkel
dyrebolig, leskur garasje,
verksted. Varmgalv. stål.

RAMBO FORHEKK med 35
plasser for sau. Lett ilegg.
Kommer med tak
Sammenleggbare.

KRONE 190 cm, 5 delt, til hest
og storfe, 10 åpninger.

OMEGA STÅLHALL.

6 eller 8 m bredde. 3 x 3 m dør i
begge gavler. Lager, dyr, leskur,
garasjer, o.a. Pris ex. eks mva:
6 x 10 = 60 kvm = kr. 69.000,-
6 x 12 = 72 kvm = kr. 78.000,-
8 x 10 = 80 kvm = kr. 75.000,-
8 x 12 = 96 kvm = kr. 86.000,-
8 x 20 = 160 kvm = kr. 145.500,-
Enkel montasje.

ORION SAUERING med rette
eller skrå åpninger, nå med
tak. 170 cm

VIKTOR multiforer til alle for-
slag for 15 sau

TITAN-serien består av rimelige rammer og for-
ingsutstyr. Rammene koples lett sammen med
et låsesteg. 100, 120, 150 cm. Lag binger, lede-
ganger, selektiv lammeforing o.a. Prisgunstig.
TITAN REGULERBAR LAMMEPORT gir adgang til
kraftfor for vårlam og ikke slaktemodne høstlam på en
rimelig måte uten stress. Den gir selektiv inngang av
lam eller blålam. Regulerbar avstand mellom sylin-
drene. **TITAN HOPPER** kraftforhekk, tar en sekk
kraftfôr. Reg. bar nedfall.

SALTO
Saltsteins-
holdere
2 eller 4 stein

BINGO
PÅHEKTNINGSHEKK for
rammer rundt binger.
85 cm bred. Til grovfor og
kraftfor. Fin i lamminga.
Opptil 3 sau.

ALVIN drikkekar i varm-
galv. stål med flottør.

SAUESANKERKIKKERT
8-20x50 zoom. kr. 1000,-

EUROPLEX Doseringspistol
m/ryggtank.

SILVA PERMANENTE ELEKTRISKE
GJERDER for alle slags beitedyr er
effektive og meget kostnadseffektive.
5 tråders 125 cm holder rovdyr ute.
Vi prosjekterer gjerdet for deg (gratis),
eller gir veiledning.

OSTER
SHEARMASER
for sau Kr. 2300,-

LISTER NOVA
Hengeklippemaskin.
Enestående kvalitet.
NOVA komplett:
Kr. 8.100,-
Høsttilbud:
gratis læretui
med 1 kam + 1
kniv til verdi kr. 485,-

LISTER NEXUS
3 speed
for erfarne klippere.
Leveres med
fleksibel
drivkabel
kr 11.500,-
eller faste drev:
Kr 13.700,-

STALLELEMENTER. i varmgalvanisert
stål, bredde etter ønske. Skyvedør med
seksjonsåpning i døren hengslet i ned-
kant. Leveres med eller uten treverk
eller plastplank. Meget konkurranse-
dyktige priser.

Alle priser eks frakt og moms.
Forbehold om prisendringer og
trykkfeil.
Vil du vite mere, kontakt oss for
brosjyrer eller besøk våre hjemme-
sider.

Norsk Småfeservice as
Årosvn. 195 - 1480 Slattum
tel 67 07 31 00 www.smaafe.no

Ivar Riise-Hoel fungerte som grillmester under deler av tilberedelsesperioden.

Stor tilslutning

Oppdal Sau og Geit er et lokallag med stor aktivitet. De rundt 160 medlemmene, fordelt på oppunder 120 besetninger og drøyt 19.000 vinterføra sauer, omfatter dessuten så godt som 100% av sauebøndene i kommunen. - Så vi scorer som regel ikke så høyt i NSG sine vervekampanjer, nei, ler lagets leder Ivar Riise-Hoel, som likevel mener den store tilslutningen absolutt er å foretrekke.

Det satses

Laget kniver stadig med Bjerkreim i Rogaland om å være landets største sauekommune. Interessen og det faglige engasjementet for næringa er merkbar i flere sammenhenger. En synkende gjennomsnittsalder og godt faglig samhold har ført til mye nybygging og satsing i sauenæringen i bygda. Riise-Hoel mener det er plass til mye mer sau på fjellbeitene i Oppdal, og at det heller ikke bør være problemer med å få tak i ekstra grovfôr for den som eventuelt ikke har innmark nok selv til å øke dyretallet.

Interesse for gjeterhund

Årlig slipper 13 godtfungerende beitelag rundt 42.000 dyr på utmarksbeite i fjellområdene omkring, og i regi av disse arrangeres også ulike kurs og fagturer med jevnt over stor deltagelse. Blant lagets yngre medlemmer har interessen for gjeterhundarbeid vokst seg stor og omfattende de siste årene, og den lokale gjeterhundnemnda arrangerer for eksempel felles treningsdager gjennom hele vinteren.

Lysten på rekord

Oppdal Sau og Geit er også tungt inne når bygda i begynnelsen av oktober inviterer til Fjell- og fårikålfestival. - Og i år har Oppdal tenkt å ta tilbake Guinness-rekorden på verdens største fårikålgryte, røper lokallagsleder Ivar Riise-Hoel.

Tekst: Anne-Cath. Grimstad

GRILLSJEF: Leder i Oppdal Sau og Geit, Ivar Riise-Hoel, sørget selv for å tilberede maten til sine medlemmer. Stein Åsmund Ørstad (bak) er sulten og avventer resultatet. (Foto: Hans Bøe).

FAGLIG PÅFYLL: Anne Karin E. Botnan fra Oppdal landbruksrådgivning snakket om skjøtsel av setervoller og relevante tilskuddsordninger for lydhøre seterbesøkende. (Foto: Hans Bøe).

MAT OG DRIKKE: Det er godt å sette seg ned litt og spise under en hektisk aktivitetsdag i lokallagets regi, synes fra venstre søstrene Siren (6) og Vårin (4) som nyter grillmaten sammen med mamma og pappa Aina Riise og Geir Klevstuen. (Foto: Hans Bøe).

Bokomtale:

Sams bok om Soaysauene

«Sams bok om Soaysauene» ble til fordi en liten gutt, ved navn Sam Green, for noen år siden spurte Michael Darlow i England om å fortelle noe om hans vesle flokk med Soaysau, som tilhører Storbritannias eldste og minste (60 cm høy) sauerase. Michael har skrevet en sjarmerende barnebok som lesere i alle aldre kan ha glede av.

Soaysauene stammer fra en forblåst, skotsk øygruppe, St. Kilda. I godt sommervær ligger øya 8 timers båtrett vest for ytre Hebridene i Atlanterhavet. Vikingene var innom St. Kilda, og da de så de små sauene der, kalte de den ene øya hvor disse dyra holdt til for Soay - saueøya. Det har aldri vært noen helgen som het «St. Kilda» og navnet formodes å være av norrøn opprinnelse, kanskje betød det noe i nærheten av «skinnende skjold». Boken tar for seg den urgamle opprinnelsen til Soaysauene, samt anekdoter om enkeltindivider. Boken er illustrert med farverige bilder.

Grunnen til at jeg fikk vite om sauerasen Soay, var at en av mine muflonhybrider, kjøpt av Åsmund

Fjellbakk i Østfold, rømte med sitt nyfødte lam fra et stort og vilt beite langs Glomma. Ved å google «How to catch a wild sheep», kom jeg i kontakt med to damer via Internett; Christine Williams fra Wales og Kathie Miller fra Oregon i USA. Begge brenner for Soaysauene, og de ga meg gode råd og støtte i to lange måneder før jeg kunne fange søya og hennes lam.

Åsmund Fjellbakk hadde siden 90-tallet latt sine muflonsauer fra Langedrag gå sammen med det han kunne finne av gamle saueraser i Østfold - steinaldersau/ vikingsau og gammel norsk spælsau. Åsmund hadde begynt å få fram en spesiell type sau som røytet sin korte ull og som kunne forveksles med et rådyr når det gjaldt oppførsel og utseende. Dette var nesten en egen rase sau som faktisk ligner mye på Soaysau, bare større.

Da jeg fikk mulighet til å oversette Michael Darlows bok til norsk, fikk jeg også lov til å legge ved fortellingen om

søya mi som rømte med lammet sitt, og om Åsmunds spesielle type sau. Jeg overveide å ta DNA-prøver av disse sauene som ligner på Soay, men det ble for komplisert og kostbart. Så det forblir en gåte: Kan Åsmund Fjellbakks spesielle sau være Østfold-slektninger av Soaysau?

Boken «Sams bok om Soaysauene» av Michael Darlow, som er på 32 sider, kan bestilles fra Kråkerøy Sheep/Runaway Forlag på e-post: kraakeroyssheep@gmail.com eller på mob.: 415 11 137. Boken koster 50 kroner pluss frakt. Noen av inntektene av salget av boken vil gå direkte til The Soay Sheep Society som beskytter og formidler kunnskap om disse fascinerende dyrene.

I dag er St. Kilda et verdensarvsted.

Nyttige adresser hvis man vil finne ut mer om Soaysau er: www.soaysheepsociety.org.uk www.soayandboreraysheep.com

Carol Holmsen

Nye vilkår for overføring av værer mellom besetninger i Rogaland

For å redusere risikoen for spredning av alvorlig fotråte er det innført en egen soneforskrift for Rogaland. Den innebærer at overføring av værer mellom besetninger kun er tillatt på bestemte vilkår.

Etter at fotråte ble påvist i 2008 er det undersøkt ca. 4.000 flokker for tegn på fotråte. Et 50-talls flokker har så langt hatt alvorlige symptomer. Det er etablert metoder som skiller mellom aggressive (virulente) og mindre aggressive (lavvirulente) bakterievarianter. Rogaland skiller seg ut både når det gjelder alvorlige sjukdomstilfeller og funn av aggressive bakterie-

varianter. Soneforskriften skal redusere risikoen for å overføre alvorlig fotråte mellom besetninger i dette området.

Soneforskriften

Forskrift om forbud mot å overføre levande sau mellom buskaper i Rogaland ble vedtatt av Mattilsynet i august. Forskriften gjelder overføring av hanndyr mellom besetninger. Den angår ikke overføring av værer innad i en godkjent værring eller overføring av sau til slakt eller til beiter. I utgangspunktet forbyr forskriften overføring av sau mellom besetninger, men det er likevel tillatt dersom visse kriterier er oppfylt (se tabell).

Tre soner

Så langt har de aller fleste sjukdoms-

utbrudd med alvorlig fotråte vært i Midt-Rogaland, hovedsakelig i Time, Rennesøy, Finnøy, Gjesdal og Hjelmeland. Forskriften definerer derfor tre soner: Nord-, Midt- og Sør-Rogaland. De strengeste kravene er satt for overføring av værer innenfor og ut av Midt-Rogaland der risikoen anses for å være størst.

Basiskrav

For all livdyroverføring av sau i Rogaland gjelder følgende:

- Leverandørbesetning skal ikke ha tatt inn sau fra andre besetninger de siste 6 månedene.
 - Egenerklæring fra leverandør/eier. Det er eier som kjenner besetningen best og ser dyra jevnlig. Eier skal derfor selv bekrefte at det ikke er grunn til å mistenke at flokken har alvorlig fotråte og at dyra som overføres har normale, friske klauver og klauvspalter.
 - Fotbad av dyr som overføres.
- Summen av disse tiltakene reduserer smittefaren ved nødvendig livdyroverføring og vil dermed kunne redusere risikoen for smitte av nye flokker.

Tilleggskrav

Som vist i tabellen er det tilleggskrav ved livdyroverføringer innenfor sone Midt-Rogaland og ved overføring mellom sonene.

- Karantene med fotbad før og etter kreves ved overføring innenfor sone Midt-Rogaland og mellom sone Midt- og Sør-Rogaland.
- Veterinærattest kreves ved overføring av værlam fra Midt- til Sør-Rogaland. Det er viktig at veterinær undersøker dyra før de fotbades og settes i karantene.

Det er videre forbud mot salg av voksne værer ut av sone Midt-Rogaland.

Soneforskriften skal redusere risikoen for spredning av alvorlig fotråte. Bildet viser alvorlig fotråte med betennelse i huden i klauvspalten og løsning av sålen (pil).

(Foto: Lisbeth Hektoen)

Sone	Innenfor	Ut av
Nord-Rogaland	- Egenerklæring - Ikke kjøpt livdyr siste 6 mnd - Fotbade dyr som selges	Forbudt *
Midt-Rogaland	- Egenerklæring - Ikke kjøpt livdyr siste 6 mnd - Karantene med fotbad før og etter	Vær lam til sone Sør-Rogaland - Egenerklæring - Ikke kjøpt livdyr siste 6 mnd - Karantene med fotbad før og etter - Veterinærattest
		Avlsvær ** - Forbud
Sør-Rogaland	- Egenerklæring - Ikke kjøpt livdyr siste 6 mnd - Fotbade dyr som selges	Vær er til sone Midt-Rogaland: - Egenerklæring - Ikke kjøpt livdyr siste 6 mnd - Karantene med fotbad før og etter

Tabell: Vilkårene ved livdyroverføring i Rogaland, innenfor og ut av sonene.

* **Overføring ut av eller til Nord-Rogaland er forbudt i henhold til annet regelverk og krever dispensasjon fra Mattilsynet.**

** **Avlsvær: vær som har vært brukt i avl, i motsetning til værlam som er under 1 år og ikke har vært brukt i avl.**

Dette skyldes mistanke om at voksne værer i større grad har vært involvert i smittespredning mellom besetninger.

Annet regelverk

Fra før av finnes regelverk som forbyr all overføring av hodyr av sau mellom besetninger, og all overføring av både sau og geit over fylkesgrensene. I tillegg finnes det soner som deler opp Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Nordland og Troms. Det betyr bl.a. at det fra før er forbudt å overføre både sau og geit til eller fra sone Nord-Rogaland.

Anbefalinger for alle

Bevissthet ved overføring av livdyr er viktig også i områder uten alvorlig fot-råte. Helsetjenesten for sau anbefaler alle å bruke generell egenerklæring og sette innkjøpte dyr i karantene. Kjøper bør selv undersøke dyra grundig både før innkjøp og under/etter karantene for å hindre innføring av sykdom. Denne anbefalingen gjelder hele landet.

Mer info

For spørsmål om forskriften kan Mattilsynet kontaktes. Godkjente skjemaer for egenerklæring og veterinærattest samt lenker til hele soneforskriften finnes på fotrâtesida www.fotrâte.no eller hos Helsetjenesten for sau www.animalia.no/htsau

*Av Lisbeth Hektoen,
Helsetjenesten for sau*

**Annonse
Sikringsradioen
kommer**

Parasittresistens i Storbritannia

Like før ferien var eg på eit foredrag om parasittresistens i Storbritannia, og kva strategiar ein no må ta i bruk for å få kontroll med problemet. For meg var dette ein skikkeleg tankevekkar:

Mykje av drifta i Storbritannia er intensiv, og parasittmidlar har vore nytta for å maksimalisere tilvekst. I Storbritannia er ikkje parasittmidlar reseptbelagt. Dette gjer at lønnsemd ved sal ofte medverkar ved anbefaling av parasittmiddel, samt at veterinærane ikkje gjev råd ved val og bruk av parasittmiddel. Talet på registrerte middel er stort, og samansettinga av verkestoff i mange av desse midla er uheldige med tanke på utvikling av resistens. Dei har i tillegg problem med utvortes parasittar, til dømes saueskabb. Dette blir ofte behandla med same middel som dei innvortes parasittane, noko som medfører auka behandlingsfrekvens. Ein annan medverande faktor er det store omfanget av livdyromsetjing. Eit mildare klima har òg effekt på utviklinga av resistens, mellom anna ved at det er mogleg å utnytte ein lengre beitesesong.

Dei seinare åra er det registrert mange tilfeller av resistens mot parasittmiddel. Det er ulikskapar i kor mykje resistens det er mot dei ulike verkestoffgruppene. Det vanlegaste er resistens mot Benzimidazoler (Valbazen, Panacur og Curaverin). Fleire stader er det uttalt resistens mot fleire av gruppene (multi-resistens). Hastigheita for utvikling av resistens har òg vore overraskande høg. Foredragshaldaren presenterte eit eksempel der ein hadde følgd ein buskap over tid, og såg utvikling frå full effekt av parasittmiddelet til 90% resistens på to år.

Som følgje av denne alvorlege utviklinga er det blitt laga nye anbefalingar for bruk av parasittmiddel (SCOPS – Sustainable Control of Parasites in Sheep). Eit samandrag av desse anbefalingane er:

- Karantenebehandling: alle nye dyr som kjem inn på garden skal behandlast etter anbefalte retningslinjer.
- Administrér parasittmidla korrekt ved å:
 - o Sikre at parasittmiddelet ein skal nytta har effekt:
 - Sørg for rett oppbevaring av midla
 - Følg datomerkinga.
 - o Unngå underdosering:
 - Veg lamma, eventuelt dosér alle lamma etter vekta på det største lammet i flokken.
 - Kalibrér doseringspistolen. Dermed veit ein at pistolen gjev den dosen ein stiller den inn på.
 - Sørg for god teknikk når ein gjev middelet. Dette er avgjerande for om lamma får i seg den tilmålte mengda parasittmiddel.
- Testing av resistens for å kartleggje eigen situasjon, og lag ein plan for korleis ein skal unngå vidare resistens.
- Gjennomgå behandlingsrutinane og få hjelp av din veterinær til å implementere desse rutinane.
- Gjennomgå beitebruken og sjå om ein kan redusere behovet for parasittmiddel.
- Ein skal berre behandle med parasittmiddel når det er naudsynt. For å vite dette må ein ha ei kontinuerleg overvaking av tal parasittegg i avfør-

inga frå sauene i buskapen ved å ta ut avføringsprøvar.

- Bruk rett type parasittmiddel. Middela har ulik effekt på ulike parasittar, og det er difor viktig å finne kva type parasittar ein har før ein vel parasittmiddel.
- Gjera tiltak for å behalde parasittar som ikkje er resistente. Dette er det prinsippet som har vore vanskelegast å implementere, då det kan verke ulogisk og bryt med ønske om maksimal tilvekst. Det er likevel svært viktig i behandlingsstrategien for å unngå resistens. To viktige punkt er:
 - Ein skal berre behandle dei dyra som treng behandling. Til dømes treng ikkje vaksne dyr som er friske og i rett hold behandling i beiteperioden.
 - Ein vil vekk frå den tidlegare strategien der ein behandla ved flytting av dyra. Dette bidreg nemleg til at dei resistente parasittane (altså dei som overlev etter behandling) blir med til dei nye beita. Etter kvart vil ein berre finne resistente parasittar på desse beita, og dette gjer at utviklinga av resistens kan gå svært raskt.

I Noreg er arbeidet med å kartleggje resistens godt i gang. Ein har foreløpig funnet at resistens er lite utbreidd, men at i områder med intensiv drift er utviklinga i gang. Med tanke på at god parasittkontroll er avgjerande for ei god økonomisk drift med god dyrevelferd, håpar eg at dette kan vera ein tankevekkar for dykk òg.

For meir informasjon om arbeidet i Storbritannia:
http://www.nationalsheep.org.uk/index.php?option=com_weblinks&catid=30&Itemid=4

*Åshild Øritsland Våge,
Helsetjenesten for sau*

ELEKTRONISK VEKT - SORTERING

BioControl WSS3000 elektronisk vekt

- Manuell eller automatisk
- Med eller uten sortering
- Overføring av data til Led-Sau og Animalia
- Overføring av vekt til Animalia og Excel
- Benytter HHR3000 elektronisk håndleser for å styre vekten

Elektronisk vekt - manuell eller automatisk sortering

Elektronisk vekt fra
BioControl

Saueinnredning, Gullsøya lettgrinder, kraftfôrautomater og gulv

Oppdelte eteplasser

Adopsjonsgrind

Jone kraftfôrautomat
250 cm. 24 etepl.

Plastrister

Sauegrind

Føringsfront

Guttorm kraftfôrautomat
120 cm. 12 etepl.

Strekmetall på ramme

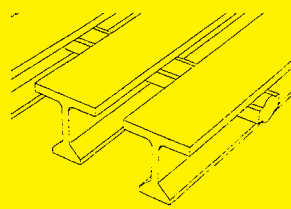
Grind med port

Fôrhekk 24 eteplasser

Lettgrind

Komposittrister

Nærmeste forhandler på www.husdyrsystemer.no

Tregt sal av grillkjøtt

Nortura Marked melder om at salet av grillkjøtt har gått tregt hittil i grillsesongen. Eit variabelt grillvær og kva val einskilde kjeder gjer når det gjeld leverandør må ta skulda for det. Salet av dei marinerte produkta av lam frå Gilde er likevel omtrent på nivå med fjoråret – med kvitlauks- og rosmarinmarinerte lammekoteletter som den store vinnaren med ein auke i salet på 10%. Grillsesongen er heldigvis ikkje over enda, og alle klutar blir nå sett inn for å auke salet.

Framleis lam på reguleringslager

Reguleringslageret av lam har gått jamt nedover i heile år, men ved utgangen av juli er det framleis ca. 350 tonn på lager. Det er difor ikkje sikkert at lageret er tomt før ny sesong tek til. På same tid i fjor var det ca. 100 tonn lam på lager.

Førebuingar til lammesesongen 2010

Nortura satsar tungt på at medlemmene våre skal vera godt førebudde gjennom god informasjon både om marknad, prisar og god fagleg drift i den viktige haustsesongen. Alle som har levert minst 15 lam til Nortura i 2009 har difor fått heftet «Lammesesongen 2010» frå oss. Skulle du av ein eller annan grunn ikkje ha fått dette, er det berre å ta kontakt med medlemssenteret for å få det tilsendt. Vi har også lagt informasjonen ut på:

<http://medlem.nortura.no/smaafe/>

Team småfe arrangerer i tillegg over 40 sesongmøte for Nortura-medlemmer med informasjon, fagleg påfyll og sosialt samvær i løpet av august og september.

Auka avrekningspris og innføring av sesongtillegg

På grunn av marknadssituasjonen er vi forsiktige med å heve prisen på lam i

marknaden i årets sesong. Engrosprisen på heilt slakt blir heva med kr 0,50 i høve til fjoråret, og dette betyr at målprisen ikkje blir teken ut. Avrekningsprisen vil likevel i snitt gå opp med i overkant av kr 1,- i forhold til 2009 pga. at andre trekk i nettonoteringa er redusert og skinnverdien har auka. I tillegg har Nortura innført sesongtillegg igjen for å stimulere til levering av lam i viktige periodar med godt sug i marknaden.

Sesongtillegg i 2010 er slik:

- Uke 36 (6.-12. september)
kr 0,50 pr. kg
- Uke 37-38 (13.-26. september)
kr 1,50 pr. kg
- Uke 39 (27. september-3. oktober)
kr 0,50 pr. kg

Brattare prisløype

For å stimulere til meir slakting av lam tidleg i sesongen, er profilen på årets prisløype justert i forhold til tidlegare. Prisen på lam held seg lengre ut i september, men frå veke 38 (20. september) er prisnedgangen større enn før. Vi håper at dette fører til sinking av sau så tidleg at fyrste plukkslakting er gjennomført seinast i fyrste halvdel av september. Vi har da muligheit til å vera leveringsdyktige på årets ferske lammekjøtt når salskampanjane startar for fullt i andre halvdel av september. Prognosen for endring i avrekningspris inklusiv grunntilskot og sesongtillegg i august, september og oktober ser slik ut i 2010:

23. august	: - kr 0,50
6. september	: - kr 0,30
13. september	: - kr 0,70
20. september	: - kr 2,00
27. september	: - kr 2,00
4. oktober	: - kr 1,00

God start på årets sesong

I skrivande stund har vi klar slaktestatistikk for juli månad. Nortura har slakta 3.100 lam i denne månaden og det er ein auke på 500 lam i forhold til 2009. Kvaliteten er god; gjennomsnittleg klasse er R-, slaktevekta 16,4 kg og 15% av lamma har fått feitttrekk. 41% av lamma heldt krava til Stjernelam. Sauebøndene i Nortura har difor sørgja for ein god start på sesongen 2010.

Fylg med på utviklinga av Lammesesongen 2010 på Medlemsportalen

Vi vil også dette året legge ut fylkesvis oppdatering om mengde og kvalitet når det gjeld årets lammeslakting på: <http://medlem.nortura.no/smaafe/> I sesongen 2009 var det Buskerud som erobra stjernelamtoppen med 80,2% Stjernelam. Troms og Rogaland var like bak med 78,6% og 76,6%. Kven blir best i sesongen 2010?

Endringar i fagutvalet for småfe

Fagutvala i Nortura er rådgjevande forum underlagt administrasjonen i Nortura. Fagutvala skal gje råd om produksjons- og marknadstilhøve og strategisk utvikling innan dei ulike dyreslaga. Konsernstyret har oppnemnd 3 nye medlemmer i fagutvalet for småfe: Robert Søndrål frå Hol i Buskerud, Reidun S. Stølen frå Oppdal i Sør-Trøndelag og Eli Horsberg frå Bindal i Nordland. Dei andre medlemmene i fagutvalet for småfe er: Kjetil Granrud, Rendalen i Hedmark (leiar), Eli Berge Ness, Viksdalen i Sogn og Fjordane (nestleiar), Kjersti Hoff, Løten i Hedmark (styrerepresentant) og Arnold Helland, Bjerkreim i Rogaland.

Velkomen til Lam 2011!

Laurdag 12. og søndag 13. februar 2011 vil Nortura og Norsk Sau og Geit invitere til ny lammekongress, LAM 2011. Kongressen vil gå føre seg på Rica Hell, Stjørdal, rett ved Trondheim Lufthamn, Værnes. Det er god kommunikasjon inn til Trondheim for den som vil kombinere kongressdeltaking med ein bytur. Sett av desse dagane til fagleg påfyll og sosialt samvær!

Meir informasjon vil koma så snart arrangementet er planlagt. Invitasjonen kjem som vedlegg til «Sau og Geit» nr. 5 som blir sendt ut i fyrste halvdel av oktober og på <http://medlem.nortura.no/smaafe/>

Pluss Multitilskudd Sau – uten kobber

Når er Multitilskudd nødvendig?

Grovfôret dekker som regel ikke behovet for mineraler og vitaminer. Når dyra får mindre enn 300 g kraftfôr er tilskudd helt nødvendig. Det samme gjelder når det gis alternative fôrmidler uten tilsatte mineraler og vitaminer.

Gi også tilskuddsfôr på høstbeite, før og under paring, samt før og under lamming. Nok mineraler og vitaminer øker trivsel, produksjon, fruktbarhet og helse.

Tilskuddsfôr i pellettet form

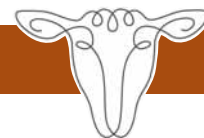
- god smakelighet
- mindre støv
- lettere håndtering

Pluss

Felleskjøpets tilskuddsførserie

Multitilskudd fra Felleskjøpet

Nytt fra Sauekontrollen

Ny rutine for utsending av sentrale lister

Samarbeidsrådet har vedtatt at medlemmer som registrerer selv via Sauekontrollen Web, må bestille papirlister for å få disse tilsendt. Medlemmer som rådgiver registrerer for, eller som rapporterer via Led-Sau eller Bondeversjon, vil fortsatt få tilsendt papirlister så sant man ikke selv har avbestilt listene.

Alle medlemmer får ved første gangs innlogging etter juni måned opp et skjermbilde med informasjon om dette, med mulighet for å bestille/avbestille de ulike listene. Bestilling/avbestilling av lister må skje senest dagen før utplukket tas til trykking. Merk at alle lister som sendes ut finnes tilgjengelig og alltid oppdatert i Sauekontrollen Web.

Høstens registreringsfrister

Det er flere viktige frister om høsten for medlemmer av Sauekontrollen. Mandag 13. september, innen klokken

24.00, er fristen for å få med våropplysninger til den andre sommerindeksberegningen, mens fristen for å få med opplysningene til den tredje er 20. september.

Mandag 27. september er det frist for å få med opplysninger til første indeksberegning hvor høstopplysninger og slaktedata er inkludert. Det blir også beregnet nye avlsindekser etter registreringsfristene 11. og 25. oktober. Aller siste mulighet for å få med opplysninger til sesongens indeksberegninger er 15. november. Følg med på Sauekontrollen Web, hvor indeksene for søyer og lam publiseres. Har du spørsmål, ta kontakt med rådgiver eller brukerstøtte hos Animalia.

Mange nyttige tilvekstrapporter

Veiting av dyr er viktig - blant annet for å finne de beste avlsdyrene og finne gunstigst lammingstidspunkt. På *Hauklista* er alle årets lam listet opp med avstammingsopplysninger og korrigeringsfaktorer som er beregnet

ut fra rase, kjønn, alder på mor og burd. Den korrigerte vekten kan du bruke til å sammenligne lam med ulike oppvekstvilkår og alder.

Det finnes mange nyttige tilvekstrapporter for årets lam, f.eks. *Vår tilvekst* og *Hauk tilvekst*. Her kan du enkelt rangere både søye- og værlam etter årets produksjon. *Søvelista* viser livstidsproduksjonen for søyene i besetningen. På lista kan du se om enkelte søyer bør vurderes og slaktes fordi de ikke holder det avdråttsmålet du ønsker. Det finnes i tillegg flere nyttige rapporter som sammenligner værene som er brukt i besetningen. Rapporten *Vekt og slakteresultater per vår* lister opp lam med vekter og slakteopplysninger fordelt på de ulike værene du har brukt, både kåra og ukåra. Nederst i rapporten ser du gjennomsnittet til den enkelte vær.

Aktuelle kåringskandidater

Du finner informasjon om gjeldende regler for kåring ved å gå på NSG sine nettsider, www.nsg.no Spørsmål knyttet til indeksene og kåring rettes til NSG, eller ved å ta kontakt med regionkonsulent for saueavl i din region.

Sauekontrollen Web hjelper deg med å plukke ut aktuelle kåringskandidater etter at indekser og høstvekter er på plass. Du finner skjermbildet under fanen *Registrering og Kåring*. Utplukket er basert på O-indeks og høstvekt. Det er den korrigerte høstvekta som brukes, og vektavvik blir beregnet som avviket mellom ukorrigert besetningsmiddel og den korrigerte høstvekta til værlammet. Da finner du alle værlam som holder de faste kravene, og du har et godt utgangspunkt for du ser på lammets eksteriør, ull og andre egenskaper som kan gjøre det uaktuelt for kåring.

Hjelp til å plukke ut aktuelle livlam

Sauekontrollen er et godt verktøy for å finne de beste påsettlam-

På Utstein i Rogaland er slaktesesongen godt i gang. (Foto: Grethe Ringdal)

NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG

Få lammene slaktemodne med Drøv Lam

- Høyt fiberinnhold
- Mineralinnhold tilpasset lam
- Kan føres etter appetitt, men føringen må trappes gradvis opp

www.norgesfor.no

BRANNVARSLING TIL LANDBRUK

Sikre din inntekt gjennom å verne dine dyr

- Markedets mest:
 - Driftssikre system
 - Servicevennlige system
- Enkel betjening
- Opptil 2x50 meter rør
- 24 timer batteridrift
- Trådløs eller kablet overføring
- FG godkjent
- Levering direkte fra lager

Lite eller stort, Icas tilpasser anlegget etter dine behov

- Markedets gunstigste trådløse overføring mellom bygningene
- Gunstig pris ved utskifting av aspirasjonsdetektor fra andre produsenter.

Ta kontakt nå for tilbud

Boks 78 N-1332 Østerås. Tlf. 464 89 400 Fax. 671 57 797 www.icas.no / salg@icas.no

mene. Skjermbildet finner du under fanen *Registrering* og *Utplukk livlam*. Prøv deg fram med ulike varianter av kriterier for å finne de beste dyra. Husk å sjekke notatmappene for å se om du har notert hendelser på dyret eller mora som kan gjøre det uaktuelt som livlam. Er alle felt blanke kommer alle søyellamma med. Det kan være lurt og ikke sette for strenge krav, slik at du har få å velge blant. Enkelte lam kan ha dårlig eksteriør eller ulla kan være for

kort, mens andre kan for eksempel være så sky at du ikke ønsker å sette dem på av den grunn.

Du kan i tillegg til utplukksbildet bruke rapporten *Avlsindekser* som et hjelpemiddel. Rapporten lister opp årets lam med alle delindeksene. Ved å klikke på kolonneoverskriften, som for eksempel *slaktevekt*, sorteres lammene etter delindeks for slaktevekt.

Av Marit Glærum og Grethe Ringdal

Nytt telefonnummer til brukerstøtte

Merk at sentral brukerstøtte hos Animalia har fått nytt telefonnummer: 23 05 98 20.

Møtes vi på Horva, Dyregod-dagane eller Dyrsku'n?

Saukontrollen skal ha stand på flere av landbruksmessene utover høsten sammen med Storfekjøttkontrollen. Er du en av dem som lurte på om Saukontrollen er noe for deg? Benytt muligheten og snakk med oss på stand!

Tips til Saukontrollen Web

Lenge siden du har vært inne i Saukontrollen Web?

Husk at Saukontrollen Web dessverre bare kan kjøres via nettleseren Internett Explorer. Tilleggsprogrammet som brukes, Appeon Xcelerator, kan ikke kjøres på andre plattformer enn Windows og Internet Explorer.

Google Toolbar

Denne verktøylinjen kan blokkere for Saukontrollen Web. Hold musepekeren over området for verktøylinjer under adressefeltet i nettleseren. Høyreklikk med musen, du får da opp en liste som inneholder diverse verktøylinjer. Fjern en eventuell hake foran Google Toolbar og deaktiver tillegget. Logg inn i Saukontrollen på nytt.

Popup-vinduer

Nye versjoner av Internet Explorer har innebygd popup-blokkering som hindrer at popup-vinduer åpnes i nettleseren. Saukontrollen Web kan oppfattes som et slikt popup-vindu, og en gul informasjonslinje kan vises øverst i nettleseren. Klikk på linjen for å tillate popup-vinduer på det aktuelle området. Du kan endre innstillinger for popup-blokkerer ved å:

1. Åpne Internet Explorer.
2. Velg **Verktøy** > **Popup-blokkering** > **Innstillinger for Popup-blokkering**.
3. I boksen **Adresse til webområde** som skal tillates, kan du skrive inn adressen til webområdet du vil vise popup-vinduer på, og deretter klikker du **Legg til**.
4. Under **Verktøy** > **Popup-blokkering** kan du skru blokkeringen helt av.

Har du ny pc og skal logge inn på Saukontrollen?

Dersom du har kjøpt ny pc i det siste, har du kanskje Windows 7 på din maskin.

Windows 7 er per 2010 det nyeste operativsystemet til Microsoft.

Noen Windows 7-brukere opplever problemer med å laste ned tilleggsprogrammet Appeon Xcelerator. Dersom det ikke fungerer å kjøre tilleggsprogrammet direkte, forsøk følgende:

1. Trykk **Lagre som** i stedet for **Kjør**. For at filen lett skal kunne finnes, kan det være lurt å lagre den på **Skrivebordet**.
2. Finn filen, **høyreklikk** i stedet for vanlig venstreklikk og velg **Egenskaper**.

Det er viktig å registrere inn opplysningene til Saukontrollen i god tid før fristen.
(Foto: Grethe Ringdal)

3. Velg fanen **Kompatibilitet**. Hak av foran valget **Kjør dette programmet i kompatibilitetsmodus for**.
4. Velg en tidligere Windows-versjon, for eksempel Windows XP.
5. Trykk **Bruk** for å lagre.
6. Finn filen på Skrivebordet og dobbeltklikk for å starte installasjon.

Ta gjerne kontakt med Brukerstøtte dersom det oppstår problemer! Du når oss på telefon: 23 05 98 20 eller e-post: brukerstotte@animalia.no

Norilia ?

Future rundbuehaller

Den originale Futurehallen 5X6 meter. Flyttbar og med topp kvalitet i plater. Kan også brukes som ekstrahus i lamminga og ved utegangersau.

Pris: kr 19.900.- + mva.

Futurehaller hos Gunnbjørn Ståland i Follidal.

Permanente haller: 8, 10, 12 og 14 m bredde.

Priseksempel for 12X24 m: kr 171.600 + mva.

Alle priser er eks. frakt og treverk.

Future Rundbuehaller

Postboks 28 - 3107 SEM

Tlf. 62 49 39 80 - Mob. 91 53 68 99 - Mob. 97 77 94 69

www.futurehaller.no - fadum@online.no

Knarrhult

Knarrhult

Knarrhult